

RAPOR

TR

2021

**KORUMAZSAK KAYBEDERİZ:
SÜRDÜRÜLEBİLİR BİR TÜRKİYE İÇİN
KORUNAN ALANLAR
HEDEF: 2030'A KADAR %30**

Sürdürülebilir Bir Türkiye İçin Korunan Alanlar

Hedef: 2030'a Kadar %30

WWF-Türkiye, 2020

Editör

Dr. Sedat Kalem

Katkıda Bulunanlar

Doç Dr. Oğuz Kurdoğlu

Osman Erdem

Ayşe Oruç

Eray Çağlayan

Selin Devranoglu

Mustafa Önder Ersin

Nilüfer Araç

Eylül Dizdaroğlu

Yayına Hazırlayan

Gül Türün

Grafik Tasarım

Cihan Uyanık

Baskı

PrintWorld Matbaa San. Tic. A.Ş.

ISBN

978-605-9903-29-5

Kapak Fotoğrafı:

© Süleyman Uysal
Yedigöller Milli Parkı

İÇİNDEKİLER

Önsöz

Yönetici Özeti

1. Korunan Alan Nedir?

2. Korunan Alanlar Neden Önemlidir?

- 2.1. Destekleyici Hizmetler
- 2.2. Tedarik Hizmetleri
- 2.3. Düzenleyici Hizmetler
- 2.4. Kültürel Hizmetler

3. Dünyada Korunan Alanlar

- 3.1. Tarihsel Gelişim
- 3.2. Güncel Durum
- 3.3. Küresel Çerçeve

4. Türkiye'de Korunan Alanlar

- 4.1. Tarihsel Süreç
- 4.2. Mevzuat ve Kurumsal Yapı
- 4.3. Korunan Alanlarımız
- 4.4. Başlıca Sorunlar
- 4.5. Potansiyel Korunan Alanlar

5. Korunan Alanlarla İlgili Yeni Hedefler

- 5.1. Küresel Hedef: 2030'a Kadar Yüzde 30
- 5.2. Avrupa Birliği Hedefleri
- 5.3. Türkiye'nin Ulusal Korunan Alanlar Hedefi

6. Görüş ve Öneriler

- 6.1. 2030'da Yüzde 30: Birlikte Mümkün!
- 6.2. Uluslararası Süreçler ve Türkiye'nin Liderliği
- 6.3. Yasal ve Yapısal Düzenlemeler

Kaynaklar

ÖNSÖZ

Son araştırmalar dünyadaki doğal alan ve biyolojik çeşitlilik kaybının alarm verici bir hızla ilerlediğini gösteriyor. Hükümetlerarası Biyolojik Çeşitlilik ve Ekosistem Hizmetleri Bilim ve Politika Platformu'nun (IPBES) 2019'da yayımladığı rapora göre dünya genelinde bir milyon canlı türü tehdit altında. WWF'in 2020 Yaşayan Gezegen Raporu da, omurgalı canlı popülasyonlarının son 50 yılda, ortalama yüzde 68 azaldığını gösteriyor. Bunda insanın önemli bir rolü var.

Dünyanın 200'e yakın ülkesinden devlet başkanlarının katılımıyla 1992 yılında Rio'da gerçekleştirilen BM Çevre ve Kalkınma Konferansı'ndan bu yana gösterilen çabalar doğadaki yok oluş sürecini bir miktar azaltmış olsa da bu olumsuz gidişatı durdurmaya yetmedi. Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi kapsamında 2010 yılında kabul edilen 2020 hedeflerine de (Aichi Hedefleri) ne yazık ki erişemedik. Bu nedenle, önümüzdeki on yıl için koyacağımız hedeflerin çok daha iddialı (%30) olması gündemde. Daha yaşanabilir bir dünya yolunda her şeyi tekrar rayına oturtabilmemiz için son şansımız 2030.

Dünya üzerindeki doğa kaybının önüne geçmek için WWF (Dünya Doğayı Koruma Vakfı) olarak benimsediğimiz üç ana amaç; doğal alan ve tür kaybını sıfırlamak ve insanın doğal kaynaklar üzerindeki talebi olan "ekolojik ayak izini" yarıya indirmek. 2030'a kadar bu hedeflere ulaşabilmemiz için Yeni Bir Başlangıç yapmamız şart.

WWF Küresel Direktörü Marco Lambertini'nin de dediği gibi, doğal alan ve biyolojik çeşitlilik kaybındaki hız alarm verici düzeyde; insanın geleceği risk altında. Ancak, değişim imkansız değil... Yeter ki, doğanın ve ekosistem hizmetlerinin vazgeçilmez önemini sürdürülebilir kalkınma gündemimizin ayrılmaz bir parçası haline getirecek yeni bir söylem benimseyelim. Çünkü insanın esenliği, doğanın sağlığıyla paralel. Doğayı geri kazanmak ve ormanlar, denizler, akarsular gibi doğal ekosistemlerin geri dönüşü olmayan bir noktaya ulaşmasını önlemek için bilime dayalı, iddialı hedefler belirlemek ve o yolda ilerlemekten başka çaremiz yok... Önümüzdeki on yıl içerisinde göstereceğimiz performans önümüzdeki yüzyılları şekillendirecek.

Sonuç olarak, doğayı mümkün olan en geniş ölçekte korumamız ve geri kalanını ise sürdürülebilir bir şekilde kullanmamız/yönetmemiz ve üretim/tüketim süreçlerini "yeşillendirmemiz" gerekiyor. Dünyanın, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri çerçevesinde iklim ve biyoçeşitlilik için yeni hedefler ve eylemler üzerinde uzlaşacağı bu yeni onyıllın başlangıcında kamu, iş dünyası ve sivil toplum arasında güçlü bir işbirliğinin hayata geçirilmesi şart. Bu çalışma da karar vericileri, sivil toplumu ve bireyleriyle Türkiye olarak, korunan alanlarımızın artırılması ve daha etkili doğa korumanın sağlanması için bu evrensel çabaya katkıda bulunmayı amaçlıyor.

WWF-Türkiye
(Doğal Hayatı Koruma Vakfı)

YÖNETİCİ ÖZETİ

Gezegimizin nabzını tutan uluslararası kuruluşların son zamanlarda kamuoyuna sunduğu bilgiler dünyadaki doğa kaybının alarm verici düzeyde olduğunu gösteriyor. Hükümetlerarası Biyolojik Çeşitlilik ve Ekosistem Hizmetleri Bilim ve Politika Platformu'nun (IPBES) 2019'da yayınladığı rapor dünya genelinde bir milyon canlı türünün tehdit altında olduğunu ortaya koyuyor. WWF'in 2020 Yaşayan Gezen Raporu da, omurgalı canlı popülasyonlarının 1970-2016 yılları arasında, insan faaliyetlerinin etkisiyle ortalama yüzde 68 azaldığını gösteriyor.

Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nin kabulünden (1992) bu yana konulan hedefler ve 30 yıldan bu yana gösterilen çabalar, doğadaki yok oluş sürecini bir miktar frenlemiş olsa da bu eğilimi tersine çevirmeye yetmedi. Sözleşme kapsamında 2010 yılında kabul edilen ve korunan alanların, karasal ekosistemlerde %17'ye, deniz ve kıyılarda %10'a çıkarılmasını öngören 2020 hedefleri de (Aichi Hedefleri)¹ ne yazık ki gerçekleştirilemedi. Bu nedenle mevcut gidişatı sone erdirmek için 2020'de koyacağımız on yıllık hedeflerin daha iddialı (%30) olması gündemde. Doğanın daha fazla ve daha iyi korunmasını sağlamak ve dünyayı yeniden yaşanabilir kılmak için bu belki de son şansımız.

Dünyanın en büyük doğa koruma ağı olan WWF'in, 2020'li yıllara adım atarken, gezegenimizdeki doğa kaybının önüne geçmek adına benimsemiş olduğu üç ana amaç; i) sıfır doğal alan kaybı, ii) sıfır tür kaybı ve iii) üretim ile tüketimden kaynaklanan olumsuz ekolojik etkinin yarıya indirilmesi. 2030'a kadar doğa ve insanın birlikte var oluşunu sağlayacak daha sürdürülebilir bir dünya hayalini gerçekleştirebilmemiz

için Yeni Bir Başlangıç yapmamız gerekiyor. Bilim insanları, yaşamkürenin sağlıklı bir şekilde işleyişini garanti etmek için karasal ve denizel ekosistemlerin en az üçte birinin (%30) koruma altına alınması ve bu alanlarda her şeyin doğal dinamikleri içerisinde seyretmesine izin vermemiz gerektiğini söylüyor.

Genel olarak korunan alan, "bilimsel ve/veya toplumsal kabul görmüş doğal ve kültürel değerlerin, özellikle biyolojik çeşitliliğin uzun vadede varlığını sürdürebilmesini sağlamak amacıyla belirli yasal düzenlemelere göre ayrılan ve yönetilen kara ve/veya deniz parçası" olarak tanımlanıyor. Sadece tehlike altındaki yabancı bitki ve hayvan türlerinin değil aynı zamanda canlıların içinde yaşama olanağı bulunduğu ekosistemlerin korunması için bilinçli çabaların ve planlı eylemlerin gerçekleştirildiği yerler olan korunan alanlar, doğal arazi yapısının insan eliyle büyük ölçüde dönüştürüldüğü günümüz dünyasında elimizde kalan son doğal kaleler.

Herşeyin, mümkün olduğu ölçüde doğal dinamikleri içinde seyrettiği bu ekosistemler, normal koşullarda yoğun kullanıma maruz alanlarda (karasal, sucul ya da denizel) varlığını sürdüremeyecek tehlike altındaki türler ile ekolojik süreçlerin (karbon ve su döngüsü, türlerin göçleri, vs) devamına yardımcı olur.

Dünya genelinde amaç, hedef, işleyiş, vb açılardan geniş bir çeşitliliğe sahip olan korunan alanlar, gerek insan yaşamının devamı ve gerekse parçası olduğumuz ekolojik sistemin istikrarlı bir şekilde devamını sağlayan birçok işlevi yerine getirir. Ekosistem Hizmetleri olarak anılan bu işlevler genel olarak dört başlık altında toplanır:

1. Destekleyici Hizmetler: Toprak oluşumu, besin döngüsü gibi ekosistem süreçleri ile tohumların yayılması, türler arası ilişkiler gibi yaşam döngüsü ve hatta gen, tür ve habitat çeşitliliğini içeren biyolojik çeşitliliğin korunması bu kategoriye girer.

2. Tedarik Hizmetleri: Gıda, su, lif, tıbbi ve kimyasal ürünler ile genetik kaynakların üretimi bu başlık altında toplanır.

3. Düzenleyici Hizmetler: İklimin belirli bir düzen içinde seyretmesi, doğal afet risklerinin kontrolü, toprak, su ve havanın temizlenmesi, su akışlarındaki düzenin korunması, bitkilerin tozlaşması, vs.

4. Kültürel Hizmetler: Rekreasyon, eğitim ve araştırma, estetik değerler, ruhsal sağlık, kültürel ve manevi değerler, toplumsal barış gibi maddi olmayan yararları kapsar.

1970 yılında dünya genelinde korunan alanların karasal yüzeye oranı %2,6 iken aradan geçen elli yılda beş kat artarak 2020 yılında %13,2'ye ulaşmıştır. Halen AB ortalaması %25,9 olan korunan alanların ülke yüzölçümüne oranı, Polonya, Almanya, Yunanistan gibi ülkelerde %30'un üzerindedir.²

Tür ve habitat çeşitliliği bakımından Akdeniz kuşağındaki en zengin ülkelerden biri olan ve yüksek endemizmle bilinen Türkiye'de resmi verilere göre 2020 yılı itibarıyla korunan alanlarımızın toplam net büyüklüğü 67.773 km² ve ülke yüzölçümüne oranı %8,7'dir.³ Deniz koruma alanlarında (DKA) da durum benzerlik göstermektedir. 2000 yılında DKA'larının kapladığı toplam alan yaklaşık 2 milyon km²' iken (okyanusların % 0,7'si), 2020 yılı itibarıyla bu sayı 26.947.375 km²'ye (% 7,44)'ye ulaşmıştır. Türkiye karasularının halen yaklaşık %4'ü

yasal koruma alanı statüsüne sahiptir.⁴

2010 yılında Japonya'da belirlenen Aichi 2020 Hedefleri dünya üzerindeki kara alanlarının yüzde 17'sinin, deniz ve kıyı alanlarının ise yüzde 10'unun korunmasını öngörüyordu.⁵ 2018 yılında BM Çevre Programı ve IUCN tarafından yayımlanan bir rapor (Protected Planet 2018), dünya genelinde karasal alanların yüzde 15 oranında koruma altında olduğunu ancak mevcut korunan alanların bütün önemli biyoçeşitlilik alanlarını kapsamadığı için koruma kalkanından yoksun olduğunu ortaya koyuyor.⁶ 2021 yılında Çin'in Kunming kentinde gerçekleştirilecek Biyoçeşitlilik Sözleşmesi 15. Taraflar Konferansında önümüzdeki 10 yıl için (2030) yeni hedefler belirlenecek.

Yukarıdaki bilgiler ve bu rapor kapsamında yapılan değerlendirmeler ışığında özetle;

- Mevcut korunan alanlar ağıımız Türkiye'nin sahip olduğu zengin tür, habitat ve ekosistem çeşitliliğini temsil etmek için yetersizdir.
- Mevcut mevzuat ve kurumsal yapı ile ilişkili yetki çeşitliliği kurumlar arasında eşgüdümü zorlaştırmaktadır.
- Korunan alanlarda sık yapılan statü değişiklikleri doğa ve insanın sürdürülebilir geleceği açısından risklidir.
- Korunan alanlarımızın madencilik, enerji gibi amaç dışı kullanımlara maruz kalması olumsuz sonuçlara yol açmaktadır.
- Korunan alanlarımızın idari altyapısı, mali kaynakları ve kurumsal kapasitesi evrensel düzeyde etkin korunan alan yönetimi için yeterli değildir.

2 https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=PROTECTED_AREAS

3 Tabiatı Koruma Durum Raporu 2019

4 Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü, 2020.

5 <https://www.cbd.int/sp/targets/>

6 https://livereport.protectedplanet.net/pdf/Protected_Planet_Report_2018.pdf

WWF-Türkiye olarak önerilerimiz, 2030'a kadar;

1. Türkiye'de daha fazla sayıda ve daha geniş alana sahip (yüzde 30) bir korunan alanlar ağıının oluşturulması; ve daha güçlü, daha iyi bir korunan alan yönetiminin gerçekleştirilmesi.
2. Yukarıdaki hedeflerin gerçekleşmesini sağlayacak, kapsayıcı, paydaş katılımına açık; bilimsel esaslarla, uluslararası doğa koruma sözleşmeleriyle ve AB doğa koruma direktifleriyle uyumlu bir çerçeve Doğa Koruma Kanununun kabulü.
3. Öteden beri korunan alanlarımızın etkin yönetiminde önemli sıkıntılara yol açan parçalı kurumsal yapının giderilmesi. Kurumların (Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü, Doğa Koruma Genel Müdürlüğü) birleştirilmesi suretiyle doğa korumadan sorumlu kurumlar arasındaki yetki çatışması ve bürokrasinin önlenerek daha iyi eşgüdümün ve alan yönetiminde daha etkin denetim, koruma ve yönetimin sağlanması.
4. Tür ve alan koruma/denetim çalışmalarından ziyaretçi hizmetlerine, yaban hayatı yönetiminden altyapı çalışmalarına, eğitim-araştırma-izleme faaliyetlerinden gönüllü ilişkilerine kadar geniş bir yelpazeyi içeren korunan alan yönetiminde etkinliğin artırılması için yerel düzeyde, daha güçlü mali ve idari imkanlara ve nitelikli personele sahip alan bazlı yeni bir yapılanmanın gerçekleştirilmesi.
5. Korunan alanlarda statü değişikliklerinden kaçınılması.

Korunmaya aday alanların belirlenmesi için bugüne kadar ülkemizde gerek kamu gerek sivil toplum kuruluşlarının koordinasyonunda uzmanların katılımıyla çok sayıda sistematik çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalarla ortaya çıkan, önemli bitki

alanları, önemli kuş alanları, önemli doğa alanları, sıcak noktalar gibi çalışmalar korunan alanlarımızın sayıca ve alanca arttırılmasına gidecek süreçte önemli kolaylıklar sağlayacak niteliktedir.

Bununla birlikte, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından beyan edilen Cumhuriyetimizin yüzüncü yılında korunan alanlarımızın yüzde 17'ye çıkartılması yönündeki açıklamalar, 2030'da yüzde 30 korunan alan gibi iddialı bir hedef için gerekli siyasi iradenin/desteğin ülkemizde var olduğunu göstermektedir.

Ulusal doğa koruma tarihimize geçecek böyle bir adım, 2020'li yıllarda biyolojik çeşitlilik konusunda küresel platformda önemli roller üstlenecek Türkiye'nin liderliğine yakışır bir hamle olacaktır. Bunlardan birincisi, Eylül ayında (2020) Türkiye'nin başkanlığında gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 75. Oturumu çerçevesinde Rio'dan (1992) bu yana ilk kez devlet başkanlarının katılımıyla düzenlenen BM Biyolojik Çeşitlilik Zirvesi olmuştur. Program kapsamında 72 ülkenin devlet başkanı biyolojik çeşitlilik kayıplarının önüne geçmek için Liderler Taahhütnamesine imza atmıştır. Cumhuriyetimizin 100. yıldönümü öncesi, ülkemizde gerçekleştirilecek Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi 16. Taraflar Konferansı da (2022) bu anlamda hem ülkemiz hem de dünya için önemli fırsatlar sunmaktadır. 2030 Hedeflerine giden yolda kaydedilecek ilerlemelerin masaya yatırılacağı 16. Taraflar Konferansı'na doğru Türkiye olarak atacağımız büyük adımlar dünyaya örnek olabilir.

Sonuç olarak, doğayı mümkün olan en geniş ölçekte en iyi şekilde korumamız ve geri kalanını ise sürdürülebilir bir şekilde kullanmamız/yönetmemiz ve üretim ve tüketim süreçlerini acilen "yeşillendirmemiz" gerekiyor. Dünyanın, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri çerçevesinde iklim ve biyoçeşitlilik için yeni hedefler ve eylemler üzerinde uzlaşacağı bu yeni onyıllın başlangıcında kamu, iş dünyası ve sivil toplum arasında güçlü bir işbirliğinin hayata geçirilmesi şart.

1. KORUNAN ALAN NEDİR?

Genel olarak korunan alan, bilimsel ve/veya toplumsal kabul görmüş doğal ve kültürel değerlerin, özellikle biyolojik çeşitliliğin uzun erimli korunması ve sürdürülmesi için ayrılmış olan ve belirli yasal düzenlemelere göre yönetilen kara ve/veya deniz alanıdır.

Dünya genelinde 200'e yakın ülkenin taraf olduğu Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi, korunan alanı, "belirli bir doğa koruma amacına ulaşmak için ayrılmış, düzenlenmiş ve buna göre yönetilen bir coğrafi alan" şeklinde tanımlamaktadır.⁷

Dünya genelinde doğa korumanın çatı örgütü olan Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği (IUCN) ise, korunan alanı benzer şekilde şöyle tanımlıyor: Ekosistem hizmetleri ve kültürel değerleriyle doğanın uzun erimli korunmasını sağlamak için yasal ya da diğer etkili yollarla ayrılan, belirlenen, yönetilen, açıkça tanımlanmış bir coğrafi alandır.⁸

Korunan alanlar, sadece tehlike altındaki yabani bitki ve hayvan türlerinin değil aynı zamanda canlıların içinde yaşama olanağı bulduğu ekosistemlerin de korunması için bilinçli çabaların ve planlı eylemlerin gerçekleştirildiği yerlerdir. Doğal arazi yapısının insan eliyle yerleşim, tarım, sanayi, vs için büyük ölçüde dönüştürüldüğü günümüz dünyasında korunan alanlar, elde kalan son doğal kalelerdir.

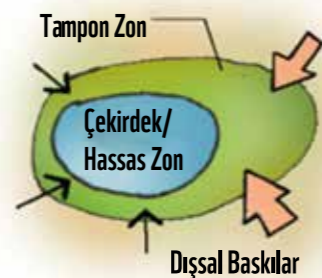
Bu alanlarda herşey insan müdahalesi olmadan tamamen doğal koşullar altında işler; ya da mümkün olduğu ölçüde böyle

olması gerekir. Bu ekosistemler normal koşullarda yoğun kullanıma maruz alanlarda (karasal, sucul ya da denizel) varlığını sürdüremeyecek tehlike altındaki türler ile ekolojik süreçlerin (karbon ve su döngüsü, türlerin göçleri, vs) devamına yardımcı olur.

Korunan alanlar, koruma amacına bağlı olarak "tür koruma alanı" ya da "karasal koruma alanı", "deniz koruma alanı", "korunan sulak alan" şeklinde sınıflandırılabilir gibi ulusal düzenlemelere bağlı olarak ülkeden ülkeye çeşitlilik gösterebilir (milli park, doğa rezervi, doğal sit, özel çevre koruma bölgesi, vs). Birçok ülkede, ağırlıklı olarak ilgili kamu kuruluşlarınca belirlenip yönetilmekle birlikte, bazı ülkelerde yerel yönetimler, topluluklar, sivil toplum kuruluşları ya da bireyler tarafından koruma altına alınmış alanlar da bulunmaktadır. Korunan alanlar arasındaki bu çeşitlilik, Uluslararası Doğayı Koruma Birliği (IUCN) tarafından kategorize edilmekte ve korunan alanların yönetiminde standardizasyon/ uyum sağlanmaktadır.

Genel olarak korunan alanlar, insan varlığının ve kaynak kullanımının (örneğin odun dışı orman ürünü toplama, su kullanımı, balıkçılık, avlanma, vs) belirli koşullara göre sınırlandırıldığı ve yasaklandığı alanlar olsa da, geleceğe taşınması amaçlanan hassas doğal değerlerin dış etkenlere karşı daha iyi korunmasını sağlamak amacıyla, korunan alanın bünyesinde ya da çevresinde tampon alanlar/ zonlar da oluşturulabilir.⁹

Şekil 1: Korunan alan ve tampon zon

Tampon zonun genişliği ekolojik işlevlere göre oluşturulur

Tampon zonun genişliği arazi koşullarına ve dışsal etmenlere göre düzenlenebilir

Tampon zondaki faaliyetler çekirdek zondaki amaçları destekleyecek şekilde yönetilir

7 <https://www.cbd.int/sp/targets/>

8 <https://www.iucn.org/theme/protected-areas>

9 https://www.fs.usda.gov/nac/buffers/guidelines/2_biodiversity/8.html

2. KORUNAN ALANLAR NEDEN ÖNEMLİDİR?

Dünya genelinde amaç, hedef, işleyiş ve diğer parametreler açısından geniş bir yelpazeye sahip olan korunan alanlar, gerek insan yaşamının devamı ve gerekse parçası olduğumuz ekolojik sistemin istikrarlı bir şekilde devamını sağlayan birçok işlevi yerine getirir. Ekosistem Hizmetleri olarak anılan bu işlevler genel olarak dört kategori altında toplanır:¹⁰

1. Destekleyici Hizmetler
2. Tedarik Hizmetleri
3. Düzenleyici Hizmetler
4. Kültürel Hizmetler

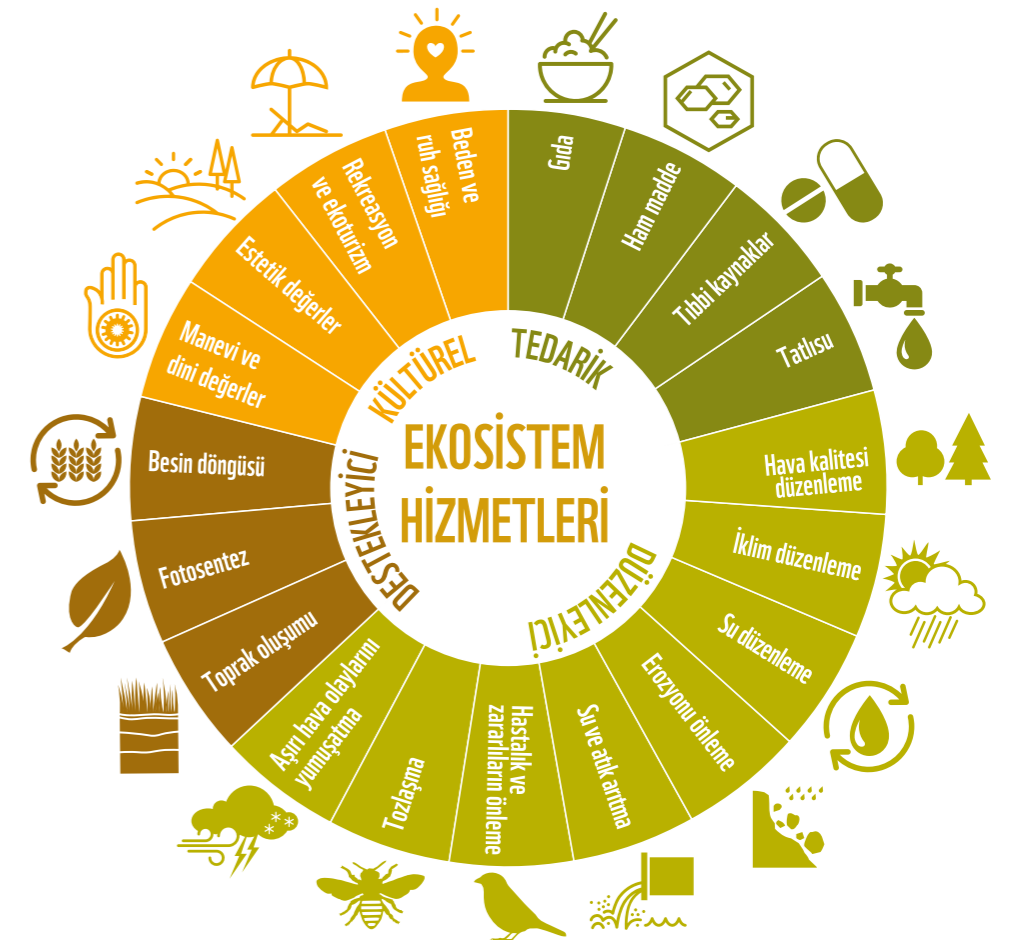
Destekleyici Hizmetler, diğer tüm ekosistem hizmetlerinin gerçekleştirilmesini sağlar. Toprak oluşumu, besin döngüsü gibi ekosistem süreçleri ile tohumların yayılması, türler arası ilişkiler gibi yaşam döngüsü; ve genetik, tür ve habitat çeşitliliğini içeren

biyolojik çeşitliliğin korunması bu kategoriye girer.

Tedarik Hizmetleri, ekosistemlerin, insan tarafından kullanılan kaynakları yaratma becerisini içerir. Gıda, su, lif, tıbbi ve kimyasal ürünler ile genetik kaynakların üretimi bu başlık altında toplanır.

Düzenleyici Hizmetler, ekosistemlerin düzenli bir şekilde işlenmesini sağlar. İklim koşullarının belirli bir düzen içinde seyretmesi, doğal afetlerin önlenmesi, toprak, su ve havanın temizlenmesi ve su akışlarındaki düzenin korunmasından, bitkilerin tozlaşmasına kadar birçok konu bu kapsama girer.

Kültürel Hizmetler ise, rekreasyon, eğitim ve araştırma, estetik değerler, güzel sanatlara ilham verme, ruh sağlığı, kültürel ve manevi değerler, toplumsal barış gibi ekosistemlerin sağladığı maddi olmayan faydaları kapsar.

Şekil 2: Korunan Alanların bulunduğu ekosistem hizmetleri

10 https://wwftr.awsassets.panda.org/downloads/lpr__2018_full_report.pdf

2.1 DESTEKLEYİCİ HİZMETLER

BIYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK

Korunan alanlar, yalnız tehlike altındaki yabani bitki ve hayvan türlerinin değil aynı zamanda onların yaşadığı ekosistemlerin de korunması için belirli bir amaç ve plan çerçevesinde yönetilir. Doğal ekosistemlerin, sosyo-ekonomik ve kültürel faydaları son zamanlarda daha fazla kabul görmeye başlamış olmakla birlikte korunan alanların oluşturulmasındaki ana gaye doğa koruma; yani türlerin, habitatların ve ekosistemlerin korunmasıdır.

Bugün dünya genelinde, gezegenimiz üzerindeki canlı çeşitliliğini korumanın, ya da başka bir deyişle doğadaki yok oluş sürecini durdurmanın bütün insanlık için etik bir yükümlülük olduğu artık geniş kesimlerce kabul edilmektedir. Ancak ne yazık ki bu konuda başarılı olduğumuz söylenemez. Türler ve canlı popülasyonlarındaki azalma son 30 yılda gösterilen çabalarla bir miktar frenlenmiş olsa da, biyoçeşitlilik kaybının tamamen durdurulması sağlanamamıştır.

2.2 TEDARİK HİZMETLERİ

İnsan için sağladığı her türlü imkan, kolaylık ve konforla modern hayatı oluşturan her şeyin kaynağı doğadır. Bunu sürdürebilmek için doğal kaynaklara ihtiyacımız bugüne kadar olduğu gibi yarın da devam edecektir. Araştırmalar, sağlığımız, esenliğimiz, güvenliğimiz ve beslenmemiz için doğanın giderek artan önemini açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Doğanın hayatımızdaki yerini daha iyi anladıkça, bugün bildiklerimizden öte, henüz tanımlanmamış milyonlarca türün gelecekte bize ne gibi faydalar sağlayabileceğini ve doğanın yalnızca güzellikten ibaret bir şey olmadığını görmemiz mümkün olacaktır.

Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik ve Ekosistem Hizmetleri Konulu Hükümetlerarası Bilim-Politika Platformu raporu (IPBES 2019), insan faaliyetleri yüzünden 1 milyona yakın bitki ve hayvan türünün yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu ortaya koyuyor. WWF tarafından yayımlanan Yaşayan Gezegen Raporu da (2020), 1970-2016 yılları arasındaki yaklaşık 50 yıl içerisinde omurgalı tür popülasyonlarının yüzde 68 azaldığını hatırlatıyor.

Bu çarpıcı gerçeklerin yanısıra yapılan araştırmalar, biyolojik çeşitlilik kaybını yavaşlatmada korunan alanların elimizdeki vazgeçilmez araçlardan biri olduğunu kanıtıyor. Dünya üzerindeki birçok tür, milli parklar, doğa koruma alanları ve diğer korunan alanlar sayesinde varlığını sürdürmeye devam ediyor. Bu nedenle, daha fazla ve daha etkin yönetilen korunan alanlara ihtiyacımız var. Bilim dünyası, yaşamkürenin sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi için, bütün ekosistemlerin üçte birinin (%30) koruma altında olması gerektiğini hatırlatıyor.

İnsanın tüm ekonomik faaliyetleri doğadan sağlanan kaynaklara bağımlıdır. Bu da doğayı, ülkelerin ulusal zenginliği açısından son derece değerli bir unsur yapmaktadır. Doğanın küresel ölçekte sağladığı yıllık ekonomik değer 125 trilyon \$ civarında olduğu tahmin edilmektedir. Gezegenimizin doğal sistemleri, hammadde, su, gıda, ilaç ve enerji tedarikinden, tarım ürünlerinin tozlaşmasına, toprağın oluşumundan taşkınların önlenmesi ve insanların doğal afetlere karşı korunmasına kadar üretim, ticaret, geçim, tüketim dahil- pek çok alanda hayatımızı destekleyen önemli hizmetler sunar.

Gümüşi İhlamur © Mustafa Önder Ersin

Küre Dağları Milli Parkı © İsmail Menteş

GIDA

Doğal ekosistemler, doğru yönetildiği takdirde, gıda güvenliğinin korunmasında kilit rol oynayabilir. Örneğin, tatlısu ve deniz koruma alanlarında, kıyı habitatları balık popülasyonlarının üreme alanıdır. Deniz Koruma Alanları içinde biriken balık popülasyonları etraftaki alanlara taşarak yerel balıkçılığın sürdürülebilirliğini sağlar. Kurak karasal bölgelerde korunan alanlar, iyi bir planlama ile oluşturulacak sürdürülebilir otlatma zonlarıyla, kurak dönemlerin atlatılmasına yardımcı olur. Hatta, kırsal nüfusun gıda ihtiyacı için kullandığı bazı bitkisel ürünler kontrollü ve planlı bir şekilde hasat edilebilir.

SU

Bazı ekosistemlerde, özellikle nemli ormanlarda, havadaki yüksek nem, bitki yaprakları tarafından tutularak damlaya dönüşür; ağaç dallarından ve gövdelerinden huni gibi aşağıya süzülerek toprağa iner ve doğa, insan ve diğer canlıların faydalanabileceği su miktarının artmasını sağlar. Kapalı ormanlar, yağışla inen yağmur suyunu, açık alanlara göre daha fazla tutarak havadaki su kaybını önler ve arazinin jeolojik yapısına bağlı olarak yer altında depolanacak su kaynaklarını artırır. 2003 yılında IUCN tarafından yapılan bir araştırmaya göre, dünyanın en büyük 105 kentinden 33'ünde (İstanbul dahil) içme suyu tedariki için korunan alanların önemini ortaya koymaktadır.¹¹ Bu suyu başka yollarla sağlamanın maliyeti çok daha pahalı, hatta bazı şehirler için eldeki imkanların çok ötesinde olabilir.

11 <https://wwf.panda.org/?8443/Running-Pure-The-importance-of-forest-protected-areas-to-drinking-water>

© Sedat Kalem

GENETİK KAYNAKLAR

Biyolojik çeşitlilik, yalnızca estetik ya da etik değerlerden ibaret bir kavram değildir. Birçok tıbbi ürünün ya da gıdanın üretilmesi için gerekli ham maddenin doğadaki kaynağı, genel olarak biyoçeşitlilik olarak tanımladığımız bitkiler, hayvanlar ve mikroorganizmalardır. Başta buğday olmak üzere, bugün beslendiğimiz, ürettiğimiz ya da faydalandığımız evcil bitki ve hayvanların yabani akrabaları doğadaki türlerdir. Bu yabani türlerin genlerinden faydalanmak suretiyle yeni karşılaşılan bir sorunun (örneğin kuraklığa veya hastalığa dayanıklılık) üstesinden gelmek ve geleceğimizi güvence altına almak mümkün olabilir. Bugün dünya genelinde milyar dolarları aşan bir tohum sektörünü destekleyen tarım ürünlerinin yabani akrabalarının önemi, özellikle tarımı büyük baskı altına alan iklim değişikliği ile birlikte, daha da artmaktadır. Çok sayıda tarımsal ve tıbbi ürünün kaynağı olan bitki türlerinin gen merkezi olan Türkiye’de bu tür korunan alanların oluşturulması geleceğin sigortasıdır. Örneğin, Anadolu’nun bozkır ekosistemleri bu açıdan çok özeldir.

Özetle, korunan alanlar, dünyanın birçok ülkesinde yarattığı gelirlerle yerel ekonomilere önemli katkılar sağlamaktadır. ABD’de sayısı 45 milyonu

aşan amatör balıkçılar bu hobileri için her yıl 24 milyar ABD doları harcamaktadır. Sadece Florida’daki sulak alanların yıllık turizm geliri 500 milyon dolar olarak hesaplanmıştır. Kosta Rika’da (1991), ulusal parkları korumak ve yönetmek için harcanan 12 milyon ABD dolarına karşılık, 500 bin yabancı ziyaretçiden 330 milyon dolar gelir elde edilmiştir. Doğa temelli turizm, bugün ülkenin ikinci büyük endüstrisidir (IUCN). İngiltere’de 4 milyonu aşan kuş gözlemcileri, korunan alanların en büyük destekçileridir. İspanya’daki Donana Sulak Alanını ziyaret etmek isteyenlerin sayısı taşıma kapasitesini aşınca, günde 250 kişi ile sınırlandırılmıştır. Ekolojik özellikleri bozulmadan önce Beyşehir Gölü çevresindeki iki bin aile geçiminin önemli bölümünü balıkçılıktan karşılamaktaydı. Kapatılmadan önce Afyon kâğıt fabrikasındaki selüloz hammaddesi ihtiyacının %85 kadarını, Eber Gölü’nden geçimini sağlayan 360 ailenin kestiği sazlık bitkilerinden karşılamaktaydı. Orman ve Su İşleri Bakanlığı tarafından 2010 yılında yaptırılan bir çalışmaya göre Sultan Sazlığı Milli Parkının sağladığı ekosistem hizmetlerinin bedeli 1.447.996.364 TL olarak hesaplanmıştır.¹²

¹² T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2012, Doğa Korumanın Ekonomik Sisteme Entegrasyonu Taslak Kılavuzu 2 , Biyokıymetlendirme Teknik Uygulayıcıları: Sultan Sazlığı Milli Parkı Pilot Uygulaması, <http://www.nuhungemisi.gov.tr/Content/Documents/sultansazligi-kilavuz-2.pdf>

2.3 DÜZENLEYİCİ HİZMETLER

İKLİM: KARBON TUTMA

Doğal ekosistemlerin iklim değişikliği açısından önemi, önceleri çok farkında olduğumuz bir bilgi değildi. Ancak atmosferdeki karbonun tutulmasını ve depolanmasını sağlayan ekosistemlerin iklim değişikliği üzerindeki olumlu etkisi artık birçok insan/uzman için doğa korumanın (korunan alanlar oluşturmanın) birincil gerekçeleri arasındadır. Ormanlar, çayır ve meralar, sulak alanlar, deniz çayırları ve yosun yataklarını içeren denizel bitki örtüsü, humus bakımından zengin üst topraklar ve özellikle turbalar önemli karbon depolarıdır. Bu ekosistemlerin kaybı, depolanmış karbonun açığa çıkmasına ve sonuç olarak iklim değişikliğini tetikler. Bu nedenle korunan alanlar, hem daha fazla karbonun atmosfere salınmasını önleyerek hem de üretilen ilave karbonun sağlıklı ekosistemlerde tutulmasını sağlayarak faydalı olurlar. Birleşmiş Milletler Çevre Programına bağlı Dünya Koruma İzleme Merkezi’nce (UNEP-WCMC 2008) yapılan hesaplara göre dünya

genelinde depolanmış karbonun en az yüzde 15’i korunan alanlarda tutulmaktadır.¹³ Buna ülkemizdeki korunan alanlar da dahildir. Bu durum, yeni korunan alanlar oluşturmanın ve mevcut korunan alanlarda gerçekleştirilecek ekolojik restorasyon çalışmalarının önemini ortaya koymaktadır.

Korunan alanların iklim değişikliğiyle bir diğer ilişkisi ve olumlu etkisi de uyum konusundadır. Korunan alanlar ağı içinde yer alan sağlıklı doğal ekosistemlerin iklim değişikliğinin getirdiği yeni koşullara (kuraklık, hastalık, vs) karşı direnci yüksektir. Çünkü doğal ekosistemler bugüne gelinceye kadar geçirdiği kuraklık, don, fırtına, hastalık gibi zor koşullar altında evrimleşmiş ve direnç geliştirmiştir. Bu nedenle, korunan alanlar aynı zamanda iklim değişikliğinin etkilerine karşı paha biçilmez bir sigortadır. Ağaçlandırma ve restorasyon çalışmalarında da doğal türlerin kullanılması, çeşitliliğin artırılması, yaşlı ve ölü ağaçların alanda bırakılması, bitkilendirme ile yüzey örtüsü oluşturma gibi toprak koruma önlemlerinin alınması ayrı bir önem arz eder.

¹³ Dudley, N., S. Stolton, A. Belokurov, L. Krueger, N. Lopoukhine, K. MacKinnon, T. Sandwith ve N. Sekhran [editors] (2010); Natural Solutions: Protected areas helping people cope with climate change, IUCN/WWCPA, TNC, UNDP, WCS, World Bank and WWF, Gland, Switzerland, Washington DC and New York, USA.

DOĞAL AFETLERİN ÖNLENMESİ

Doğal ekosistemler ayrıca, iklim değişikliği ile sıklaşan ve yoğunlaşan sıra dışı hava olaylarının ve doğal afetlerin etkilerinin daha ucuz maliyetle atlatılmasını sağlar. Korunan alanlardaki doğal ekosistemler çok çeşitli tehlikeleri azaltabilir. Doğal bitki örtüsü, özellikle ormanlar, kar, çığ, yamaç erozyonu ve toprak kayması gibi olaylardan kaynaklanabilecek olası tehlikeleri kontrol altında tutar. Kıyı vejetasyonu, mercan resifleri ve kıyı kumsalları, fırtınalara, dalgalara ve tsunamilere karşı bu bölgelerde yaşayan insanları korur. Akarsu yataklarındaki ve subasar korunan alanlardaki ağaçlar taşkınların kontrolüne yardımcı olur. Kurak alanlardaki doğal bitki örtüsü, çölleşmeyi önler, kum fırtınalarının etkilerini ve kumul hareketini azaltır. Görece bakir ve doğal/yaşlı orman ekosistemleri, yangınlara, hastalıklara ve diğer etkilere karşı bozuk ya da parçalı ormanlara göre daha dayanıklıdır. Doğal bitki örtüsü, olağanüstü hava olaylarının yaratacağı zararlara karşı hendekler, setler, yangın emniyet şeritleri gibi mühendislik çözümlerinin önüne geçemese de deneyimler ortaya koymaktadır ki doğal ekosistemler iyi yönetildiği takdirde birçok tehlikenin önlenmesini, mal ve can kaybının azaltılmasını sağlar. Ancak tehlikeyi yaşamadan bunun farkına pek varmayız.

HAVA, SU VE TOPRAK KİRLİLİĞİNİN ÖNLENMESİ

Hızla kirlenen dünyamızda, kirlilik yükünü azaltacak yolların bulunması en acil meselelerden biridir. Doğal ekosistemler, yıpratılmamış ve tahrip edilmemiş olmak koşuluyla, kirliliğin önlenmesinde önemli rol oynayabilir. Ormanlar, doğal su kaynaklarının beslenmesine katkıda bulunurken, sulak alanlarda yaşayan bazı bitki türleri, suyu kimi kirletici maddelerden arındırabilmektedir. Örneğin, ABD'nin Florida eyaletinde özel bir servi ağacının bulunduğu bataklıklarda, atıklarla birlikte gelen kirliliği sulardaki azotun yüzde 98'i ve fosforun yüzde 97'si yeraltındaki su kaynaklarına erişmeden doğal yolla arıtılmaktadır (Ramsar Bürosu, 2008). Başta ormanlar olmak üzere doğal bitki örtüsü aynı şekilde, gölgelendirme yaparak ve hava kirliliğini belli bir ölçüde emer ve hava koşullarını iyileştirir. Bir ekosistemin kirleticileri etkisiz hale getirme becerisi çok önemli olmakla birlikte sınırsız değildir. Dolayısıyla yüksek kirlilik, örneğin atmosferde artan karbonun okyanuslarda asitleşmeye yol açması gibi, bazı korunan alanlar için ciddi bir tehdide dönüşebilir. Koruma altındaki sulak alanlar da, gerek su depolayarak gerekse göllerin ve akarsuların etrafındaki tampon bölgelerin korunmasını ve kirliliğin önlenmesini sağlayarak önemli hizmetler sunar.

TOZLAŞMA

Tür çeşitliliğinin ve bitki örtüsünün sürdürülmesindeki yaşamsal rolünün yanı sıra tarımda, özellikle meyve yetiştiriciliğinde yaşamsal pay sahibi olan tozlaşma olayı, bal üretimini destekleyici işleviyle de insan için paha biçilmez faydalar sağlar. Tarım zararlılarına karşı kullanılan kimyasal maddelerin (pestisitlerin), endüstriyel kirleticilerin ve habitat kaybının böcek popülasyonları üzerinde yıkıcı etkiler yarattığı günümüz dünyasında korunan alanlar, tozlaşma hizmetinin sürdürülebilirliğini sağlayan önemli araçlardan biridir. Hatta dünyanın bazı yerlerinde birçok korunan alan, yöre halkının doğal arı türleriyle bal üretimi yapmasına olanak sağlar. Korunan alan içinde gerçekleşen tozlaşma olayı çevredeki tarım alanları ile bahçelere de yayılır ve çiftçiler bundan yararlanma imkanı bulur. Bu amaçla, tozlaşma rotalarının korunması ve hatta restorasyonu gibi konular korunan alan planlamasına dahil edilir.

Bombus Arısı (Bombus lucorum)
© David Lawson WWF-İngiltere

POLEN TAŞIYICILARIN EKONOMİK HAYATIMIZA KATKISI

Çiçek açan bitkilerin çoğunluğu böcekler ve diğer hayvanlar tarafından tozlanmaktadır. Tozlayıcı türler (polen taşıyıcılar), başta arılar olmak üzere çeşitli böcek türleri (sinekler, kelebekler, güveler, yaban arıları ve kın kanatlılar) ve hatta kuşlar ve yarasalar gibi bazı omurgalıları da içine alan 20 binin üzerinde türü kapsar. Polen taşıyıcıların çoğunluğu yabani olmasına rağmen bal arıları (Ör. Apis mellifera), bazı yaban arıları ve koloni dışında tek başına yaşayan bazı arı türleri insan denetiminde kullanılabilir. Yiyecek üretimimiz ciddi anlamda polen taşıyıcılara bağlıdır ve dünya genelinde üretilen zirai ürünlerin %75'inden fazlasında polen taşıyıcılardan faydalanılmaktadır. Bu ürünlerin bazıları –özellikle sebze ve meyveler– insanların beslenmesi için temel kaynak durumundadır. Elma, badem ve yağlı tohumlar gibi geniş çapta yoğun üretim gerektiren ürünlerde yüksek verim alınabilmesi için böcekler tarafından taşınan polenlere ihtiyaç vardır. Ekonomik bakımdan tozlaşma, üreticiler için her yıl küresel zirai ürün üretimine 235-577 milyar \$

katkı sağlamaktadır. Tarımsal üretim alanlarının ve kentlerin genişlemesiyle arazi kullanımında yaşanan değişim sonucu, özellikle doğal alanlardaki beslenme ve barınma alanlarının bozulması ya da yok olması polen taşıyıcıların kaybında önemli bir etkidir. Arazideki habitat çeşitliliğinin artırılması ve arazi yönetim planlarına tarım-dışı habitatların dahil edilmesiyle polen taşıyıcıların kaybında azalma kaydedilmiş, hem polen taşıyıcı sayısında artış hem de ekosistem hizmetlerinde iyileşme sağlanmıştır. Habitat heterojenliğini ve bütünlüğünü geliştirmek amacıyla arazi ölçeğinde polen taşıyıcıların korunmasına yönelik pek çok ulusal ve uluslararası girişim başlatılmıştır. Polen taşıyıcıların bolluğu, çeşitliliği ve sağlığı, değişen iklim koşulları, artan işgalci türler ve ortaya çıkan hastalık ve mikroplar gibi çok sayıda etkenin tehdidi altındadır. Bu tehditlerin azaltılması için yerel, ulusal ve küresel önlemlerin hayata geçirilmesi, türlerin, popülasyonların ve yaşam alanlarının koruma altına alınması büyük önem taşımaktadır (WWF Yaşayan Gezegen Raporu, 2020).

Yabancı istilacı bitki ve hayvan türlerinin yaygınlaşması ve iklim değişikliği ile birlikte artış gösteren zararlıların ve hastalıkların ekosistemler üzerinde oluşturduğu tehdidin kontrol altına alınması da giderek önem kazanmaktadır. Korunan alanlar, bu sorunların da çeşitli yollarla azaltılmasına yardımcı olur. Örneğin istilacı türler, korunan alanların görece olgun bitki örtüsünün arasına sızamaz. Aynı durum, istilacı sinekler için de geçerlidir. Örneğin, Afrika'da çeçe sinekleri ya da sıtma sivrisineklerinin yoğun orman dokusu içinde diğer alanlara göre ilerlemekte zorlandığı kaydedilmiştir.

2.4 KÜLTÜREL HİZMETLER

Korunan alanlar vasıtasıyla doğadan elde ettiğimiz faydalar yalnızca maddi değerlerle sınırlı değildir. İnsan olarak, doğayla iç içe geçmiş kültürel, ruhsal ve manevi bağlarımız da vardır. Doğanın en güzel ve en bozulmamış köşelerinde kurulmuş (ve kurulacak olan) korunan alanlar bu sosyo-kültürel hizmetler açısından eşsiz potansiyele sahiptir. Bunların başında doğa-dostu turizm ve rekreasyon gelmektedir.

REKREASYON VE TURİZM

Doğanın, dinlenme, spor, psikolojik yenilenme gibi insan ihtiyaçlarını karşılamadaki rolü, tarih boyunca korunan alanların oluşturulmasında önemli bir itici güç olmuştur. Ziyaretçiler ya korunan alanın bir köşesinde bir araya gelerek sosyalleşir ya da patikaları izleyerek doğanın derinliklerinde kaybolur; piknik yapar, manzara seyrederek, at biner, ya da büyük bir milli parkta günlerce sürecektir kamplar yapar. Bu insanlar için ana cazibe kaynağı, izolasyon isteği ve yaban hayatı ile başbaşa kalma duygusudur. Nitekim korunan alanlarda, ekoturizm olarak tanımlanan yeni turizm biçimi giderek gelişmekte, örneğin Tanzanya, Ekvador gibi zengin yaban hayatıyla bilinen bazı ülkelerde özellikle yerel topluluklar için önemli bir gelir kaynağına dönüşmektedir.

BEDEN VE RUH SAĞLIĞI

Araştırmalar ve uygulamalar göstermemiş ki sağlıklı insanlar için sunduğu rekreasyonel olanakların yanısıra, fiziksel ya da mental rahatsızlığa sahip insanlar da güzel bir doğa parçası içinde bulunmaktan olumlu etkilenmektedir. İngiltere'de sağlık yetkilileri, ulusal obezite sorunuyla mücadele kapsamında insanları korunan alanları kullanmaya teşvik etmektedir. Avustralya'nın Melbourne kentinde başlatılan "Sağlıklı Parklar Sağlıklı İnsanlar" hareketi de korunan alanlar ile sağlık kuruluşları arasındaki ilişkiyi güçlendirerek mental sorunu ya da madde bağımlısı olan hastaları bu tür alanlardan daha fazla faydalanmaya yönlendirmektedir. Bu örnekler, korunan alanların ruhsal ve fiziksel sağlığımız için ne kadar değerli olduğunu göstermektedir.

PANDEMİLER VE KORUNAN ALANLAR

Bugün dünyayı sarsan ve Ebola, AIDS, MERS, SARS, kuş gribi, domuz gribi gibi hayvan kaynaklı hastalıkların (zoonozların) son örneği olan Covid-19 salgının yayılması üzerine, WWF tarafından yayımlanan “Doğanın Yok Oluşu ve Pandemilerin Yükselişi” raporu, insan sağlığı ile doğanın sağlığının ayrılmaz bir bütün olduğunu hatırlatıyor. Bu tür hastalıkların ortaya çıkması ve yayılmasında insanın doğayla sağlıklı olmayan ilişkisinin, özellikle yaban hayvanı tüketiminin/ticaretinin büyük etkisi olduğunu ortaya koyan rapor, insanın, doğa üzerindeki etkileri ile bu hastalıkların yayılması arasındaki bağlantılara dikkat çekiyor. Son zamanlarda ortaya çıkan tüm hastalıklar arasında, yaban hayatı kökenli zoonozların, dünya nüfusunun sağlığına yönelik en önemli tehditlerden biri olduğuna işaret eden rapora göre yeni görülen hastalıkların %60’ı yaban hayvanlarından bulaşıyor. Her yıl milyonlarca ölüme neden olan zoonozlar sağlık sorunlarının yanı sıra, ağır sosyo-ekonomik sonuçlar da doğuruyor. Dünya Bankası’na göre 12 yılda 6 zoonotik hastalığın ekonomik bedeli 80 milyar \$ oldu. Yaban hayvanlarının avlanarak ya da doğadan toplanarak, yasadışı

veya kontrolsüz bir şekilde evcil türlerle birlikte hijyenik olmayan koşullarda bir araya getirilmesi/satılması, doğal yaşam ortamlarının tahrip edilmesi ve değiştirilmesi (ormansızlaşma, sulak alan kaybı, vs) virüs gibi patojenlerin yabani ve evcil hayvanlardan insanlara geçme ihtimalini yükseltiyor. Hatta iklim değişikliği, türlerin, daha önce karşılaşmadıkları türlere etkileşime girmesini ve virüs alışverişini kolaylaştırıyor. İnsan ve çevre sağlığını olumsuz etkileyen bu tür durumlara karşı güvencemiz sağlıklı bir doğa ve sağlıklı bir yaban hayatıdır. Bu amaçla, yaban hayvanı pazarlarının kapatılması, uluslararası ticaretinin kontrol altına alınması ve insanların yaban hayvanlarıyla kontrolsüz temasının kesilmesi, yapılacak ekonomik yatırımlarda doğa dostu uygulamaların teşvik edilmesi, bozulmuş ekosistemlerin (orman, mera, sulak alan, akarsu, vs) geri kazanılması kadar, canlı türleri ile popülasyonlarındaki yok oluş trendinin önüne geçmek ve yaban hayatı ile insan arasındaki kontrolsüz ilişkinin daha iyi düzenlenmesini sağlamak için yeni korunan alanların oluşturulması da ayrı bir önem taşımaktadır (Doğanın Yokluğu ve Pandemilerin Yükselişi, WWF, 2020)

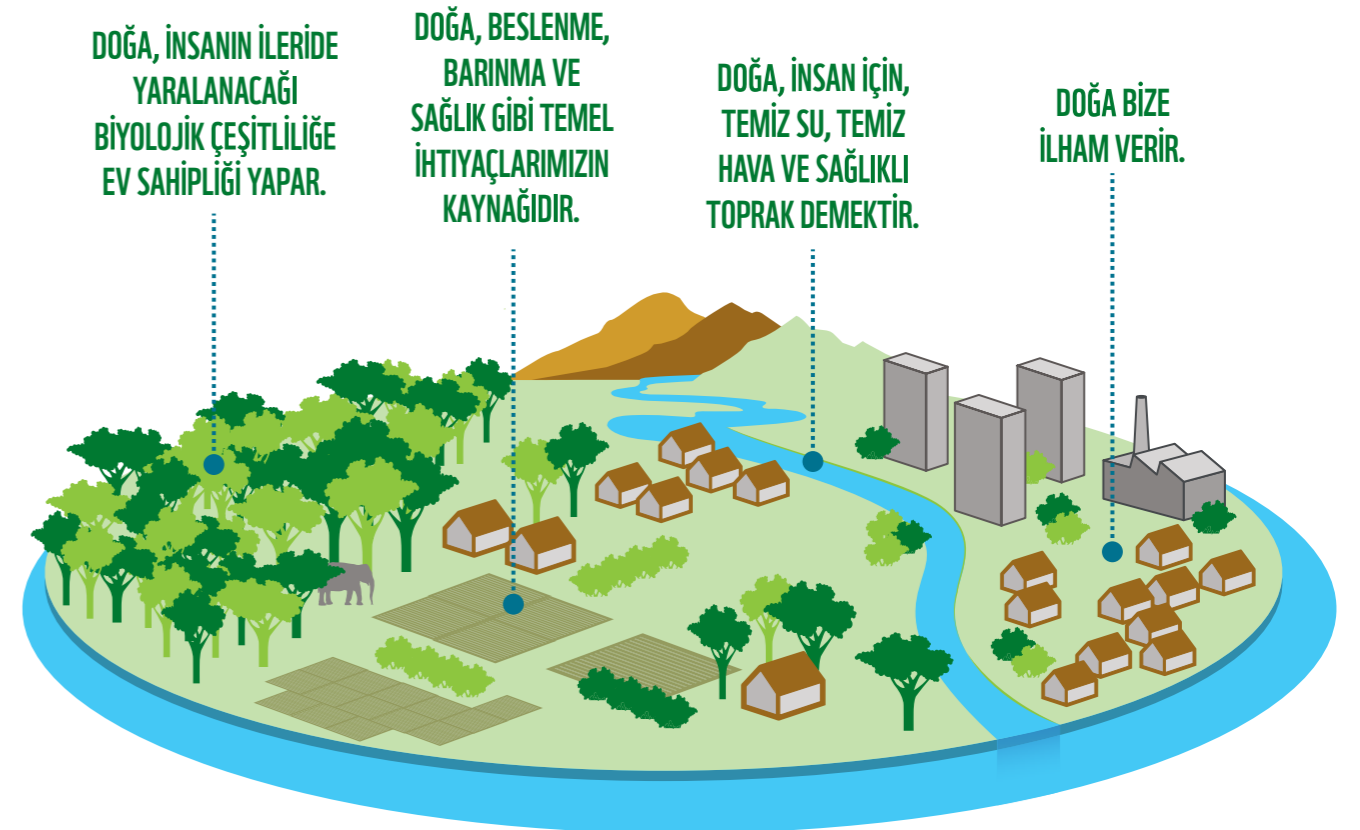
EĞİTİM VE ARAŞTIRMA

Kaçkar Dağları Milli Parkı TÜBİTAK Doğa Eğitimi, 2002 © Oğuz Kurdoğlu

Korunan alanlar, doğa araştırmaları için de ideal alanlardır; çünkü görece el değmemiş bu alanlar araştırmacı için uygun ekolojik koşulları sunar. Bununla birlikte, idari altyapısı ve personeliyle korunan alan, sahada çalışacak araştırmacıların işini kolaylaştırır. Korunan alanların belirli bölümleri bilimsel araştırmalar için ayrılır. Bunlar genellikle, giriş-çıkışı kapalı ve insan etkisine en az maruz kalacak alanlar olarak kalmalıdır ki, ekolojik süreçler ve ilişkiler mümkün olan en doğal koşullar altında araştırılabilsin. Bunun yanında korunan alanlar, özellikle yerel eğitim kurumları ve okullarla birlikte geliştirilecek ve çocuklara/gençlere doğayla etkileşim imkanı sunacak eğitim programlarına da sahip olmalıdır.

Şekil 3: Doğanın insan için önemi
Doğa bize yaşamsal düzeyde önemli ürünler ve hizmetler sunar. WWF, Yaşayan Gezegen Raporu, 2018.

3. DÜNYADA KORUNAN ALANLAR

3.1 TARİHSEL GELİŞİM

Doğa korumanın geçmişi, bugünkü anlamıyla olmasa da insanlık tarihi kadar geriye gider. Tarih boyunca kimi hükümdarların veya yöneticilerin kendi kulları için değişik bölgelerde av parkları, orman rezervleri ve bahçeler oluşturdukları bilinmektedir. Günümüzdeki Bandırma Kuşçenneti Milli Parkı bunun önemli örneklerinden biridir. Bölgenin Antik Çağ'da da kuşçenneti (Paradeisos) olarak anıldığı ve Daskyleion Valisi (Satrabı) Pharnabazos'a ait park alanı olduğu ve korunduğu bilinmektedir.

İstanbul'u fetheden Sultan II. Mehmet 15. yüzyıl ortalarında, bazı derelerin Haliç'i çamurla doldurmasını önlemek için akarsu havzalarında hayvan otlatılmasını, tarım yapılmasını ve inşaatı yasaklamış, dik yamaçlara ayırık otu ektirerek toprağın sıkı bir şekilde tutulmasını sağlamıştır.

1576 yılında Orange Prensi ile Lahey Valisi, Lahey ormanının (Haagse Bos) korunması konusunda anlaşmışlar ve ağaç kesimini yasaklamışlardır. Bu yasak hala geçerlidir.

İngiltere ve Amerika'da 18. ve 19. yüzyıllarda zenginlerin avlanması için de olsa çok sayıda alanın ayrıldığı ve korunduğu bilinmektedir. Bunlar arasında Sherwood ormanı gibi halen var olan ve ülkenin biyoçeşitliliğinin korunmasında rol oynayan pek çok alan bulunmaktadır.

Kurulma gerekçesi ne olursa olsun bunlar, korunan alanların ilk örnekleridir. Günümüzdeki doğa koruma anlayışı ile farklılıkları bulunsun da, korunan alanların kökeni geçmişteki bu uygulamalara dayanmaktadır.

Dünyada doğa koruma uygulamalarının kurumsal bir yapı altında düzenlenmesi ve sistematik politikaların geliştirilmesi ABD'de milli parkların kurulması ile başlamıştır. 1872 yılında Yellowstone ve çevresinin milli park olarak ayrılmasını takiben milli parkların kurumsal yapısı

düzenlenmiş izleyen süreçte doğal değerleri ve yaban hayatı ile öne çıkan pek çok alan koruma altına alınmıştır.

ABD'nin ardından, yirminci yüzyılın ortalarından itibaren dünyadaki pek çok ülke milli parkları ve diğer alan koruma sistemlerini kendi bünyelerine dahil ederek hayata geçirmeye başlamışlardır.

1946 yılında kurulan Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü de (UNESCO) doğa koruma yaklaşımlarının çeşitlendirilmesine önemli katkılar sağlamış ve 1971 yılında "Biyosfer Rezervi" kavramını dünyaya kazandırmıştır.

Özellikle 1970'li yılları takiben doğa koruma alanında uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi ve güçlendirilmesine yönelik pek çok uluslararası sözleşme imzalanmıştır. Türkiye, Göçmen Yabani Hayvan Türlerinin Korunmasına İlişkin Sözleşme (Bonn Sözleşmesi) hariç tümünü imzalamıştır. Bunlardan bazıları:

1971 - Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme (Ramsar Sözleşmesi)

1972 - Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesi

1973 - Nesli Tehlikede Olan Yabani Bitki ve Hayvan Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme (CITES Sözleşmesi)

1976 - Akdeniz'in Deniz Ortamı ve Kıyı Bölgesinin Korunması Sözleşmesi (Barselona Sözleşmesi)

1979 - Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarını Koruma Sözleşmesi (Bern Sözleşmesi)

1992 - Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi

1983 - Göçmen Yabani Hayvan Türlerinin Korunmasına İlişkin Sözleşme (Bonn Sözleşmesi)

2000 - Avrupa Peyzaj Sözleşmesi

3.2 GÜNCEL DURUM

KARASAL KORUNAN ALANLAR

Haziran 2020 yılı itibarıyla dünya genelinde 244 ülke ve bölgede toplam yüzey alanı 20.323.301 km² olan 245.210 karasal alan koruma atındadır. Bu alanlar tüm kara yüzeyinin %13,2'sine karşılık gelmektedir. Bunlar, ulusal düzeyde belirlenen tüm korunan alanları, bölgesel anlaşmalar (ör. Natura 2000 ağı) ve bölgesel ve uluslararası sözleşmeler veya anlaşmalar (ör. Dünya Doğal Miras Alanları, Biyosfer Rezervleri gibi) kapsamındaki koruma alanlarını içermektedir (<https://livereport.protectedplanet.net/chapter-2>).

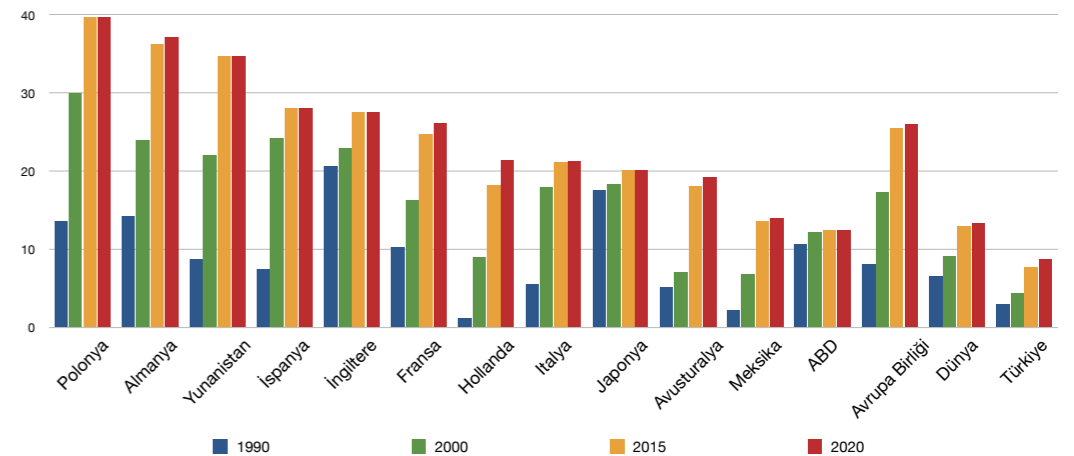
1970 yılında dünya genelinde korunan

alanların karasal yüzeye oranı %2,6 iken aradan geçen elli yılda beş kat artarak 2020 yılında %13,2'ye ulaşmıştır. Aynı dönemde Avrupa Birliği ortalaması %2,0'den %25,9'a ulaşarak 13 kat artmıştır. Polonya, Almanya, Yunanistan gibi ülkelerde bugün korunan alanların ülke yüzölçümüne oranı %30'un üzerindedir. Tür ve habitat çeşitliliği bakımından Akdeniz kuşağındaki en zengin ülkelerden biri olan ve yüksek endemizmle bilinen Türkiye'de resmi verilere göre 2020 yılı itibarıyla korunan alanların toplam net büyüklüğü 67.773 km²'dir ve ülke yüzölçümüne oranı % 8,69'dur.

Tablo 1:
Bazı ülkelerde korunan alanların ülke yüzölçümüne oranı (1990-2020).
(https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=PROTECTED_AREAS)

ÜLKELER/YILLAR	1990	2000	2015	2020
Polonya	13,6	29,9	39,6	39,7
Almanya	14,2	23,9	36,2	37,1
Yunanistan	8,6	22,0	34,8	34,8
İspanya	7,4	24,2	28,0	28,0
İngiltere	20,6	23,0	27,6	27,6
Fransa	10,2	16,3	24,7	26,1
Hollanda	1,1	8,9	18,2	21,4
İtalya	5,5	17,9	21,1	21,2
Japonya	17,6	18,4	20,1	20,1
Avusturya	5,1	7,1	18,1	19,2
Meksika	2,2	6,8	13,6	13,9
ABD	10,6	12,1	12,5	12,5
Avrupa Birliği	8,0	17,3	25,5	25,9
Dünya	6,6	9,1	12,9	13,2
Türkiye	3,0	4,3	7,7	8,7

Şekil 4:
Bazı ülkelerde korunan alanların son 30 yıl içindeki gelişimi (1990-2020).

DENİZ VE KIYI KORUMA ALANLARI

İklim değişikliği, kirlilik, aşırı avlanma, kıyı ve zemin tahribatı ve benzeri nedenlerle başta balıklar olmak üzere deniz canlılarının beslenme, üreme (yumurta bırakma) ve barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılayacak doğal yaşam ortamlarının (ör. mercan resifleri, deniz çayırları, kıyı kumulları) bozulması, deniz ve kıyı ekosistemlerini önemli zararlara uğratmaktadır. Geri dönüşü çok zor olan bu bozulma sürecinin önüne geçmek üzere ulusal ve uluslararası koruma programları geliştirilmekte ve önemli deniz alanları ile kıyı koruma altına alınmaktadır.

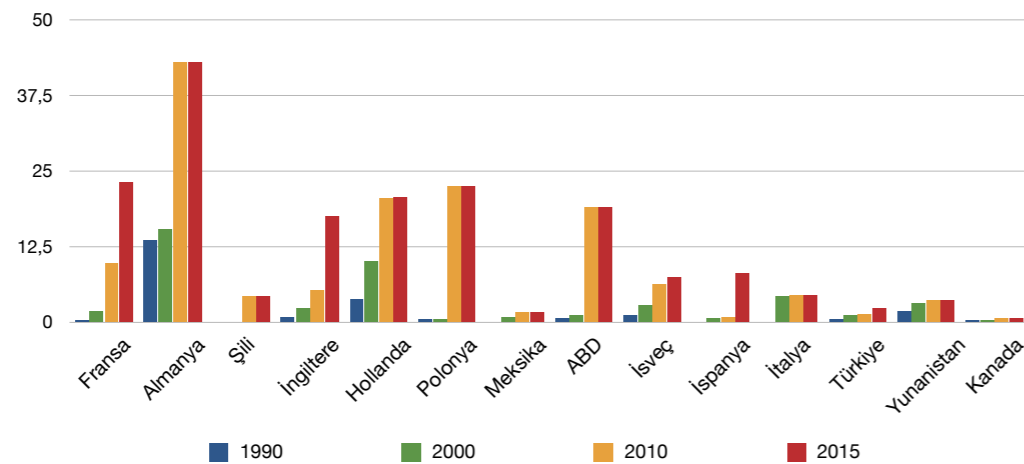
Deniz ve kıyı koruma alanları (DKKA), bir yandan biyolojik çeşitliliğin ve doğal kaynakların korunmasını sağlarken diğer yandan çevresinde yaşayan insanlara da sosyo-ekonomik katkılar sunar. Kısaca DKKA'lar, deniz ve kıyı ekosistemlerini,

buralarda yaşanan süreçleri, habitatları ve türleri korumak için tasarlanmış; etkin bir şekilde yönetilen; sosyal, ekonomik ve kültürel kaynak değerlerinin yenilenmesine ve gelişmesine katkıda bulunan alanlardır.

Dünya genelinde özellikle son yirmi yılda deniz koruma alanları hem sayı hem de alan olarak hızla artmıştır. 2000 yılında DKA'larının kapladığı toplam alan yaklaşık 2 milyon km²' iken (okyanusların % 0,7'si), 2020 yılı itibariyle bu sayı 26.947.375 km²'ye (% 7,44)'ye ulaşmıştır. Son 20 yıl içinde 10 kattan daha fazla artış olmuştur. Türkiye karasularının halen yaklaşık %4'ü yasal koruma alanı statüsüne sahiptir. Üç tarafı denizlerle çevrili ülkemiz için hedef daha yüksek olmalıdır.

Tablo 2:
Bazı ülkelerde deniz koruma alanlarının ulusal deniz alanlarına oranı
(<https://en.actualitix.com/country/tur/turkey-marine-protected-areas.php>)

ÜLKELER/YILLAR	1990	2000	2010	2015	2020
Fransa	0,3	1,9	9,9	23,1	45,3
Almanya	13,7	15,5	43,0	43,0	43,0
Şili	0,0	0,0	4,2	4,2	40,6
İngiltere	0,8	2,2	5,2	17,6	26,0
Hollanda	3,8	10,1	20,6	20,7	25,3
Polonya	0,5	0,5	22,6	22,6	22,6
Meksika	0,1	0,9	1,7	1,7	22,0
ABD	0,7	1,0	18,9	18,9	19,0
İsveç	1,0	2,9	6,2	7,4	14,9
İspanya	0,1	0,6	0,9	8,1	12,5
İtalya	0,1	4,3	4,4	4,4	4,4
Türkiye	2,4	2,6	2,7	3,0	4,0
Yunanistan	1,9	3,1	3,7	3,7	3,7
Kanada	0,2	0,3	0,6	0,7	2,8

Şekil 4:
Bazı ülkelerde deniz koruma alanlarının son 30 yıl içindeki gelişimi (1990-2020).

Orfoz (Epinephelus marginatus) © Linda Pitkin

Bilimsel araştırmalar, tüm dünya denizlerinde risk altında olan orfoz popülasyonlarının son 20 yılda hızla azaldığını gösteriyor. Orfozun karşı karşıya olduğu tehditlerin başında habitat kaybı, çevre kirliliği, yasadışı ve aşırı avcılık geliyor.

Manyas Kuş Gölü © Osman Erdem

SULAK ALANLAR

Sulak alanlar, doğal ya da yapay, sürekli ya da geçici, durgun ya da akar, tatlı, acı ya da tuzlu bütün sular (alçak gelgitte derinliği altı metreyi aşmayan deniz suyu ile kaplı alanlar dahil) ile bataklık, sazlık, ıslak çayır ve turbalıklar gibi geniş bir yelpazeyi içeren ekosistemlerdir. Su kaynaklarımızın başında gelen sulak alanlar yeraltı sularını besler, taban suyunu dengeler, su rejimini düzenler, taşkın, erozyon ve sedimen kontrolü yaparak toprağı korur. Biyolojik çeşitlilik açısından çok sayıda balık, kuş ve sucul bitki türünü barındıran ve tropikal ormanlardan sonra en yüksek biyolojik üretim potansiyeline sahip¹⁴ sulak alan ekosistemleri, dünyanın en önemli genetik rezervuarlarıdır. Aralarında göller, nehirler, dereler, akiferler ve sulak alanların da yer aldığı tatlı su habitatları, tüm dünyadaki bilinen hayvan türlerinin %10'undan fazlasını ve tüm balık türlerinin %50'sini barındırır. Dünya yüzeyinin yaklaşık %6'sını kaplarken dünyadaki karbonun % 14,5'ünü tutan sulak alanların tarım alanlarına dönüştürülmesi büyük miktarda karbondioksitin açığa çıkmasına neden olur.¹⁵ Küresel iklim değişikliği ile

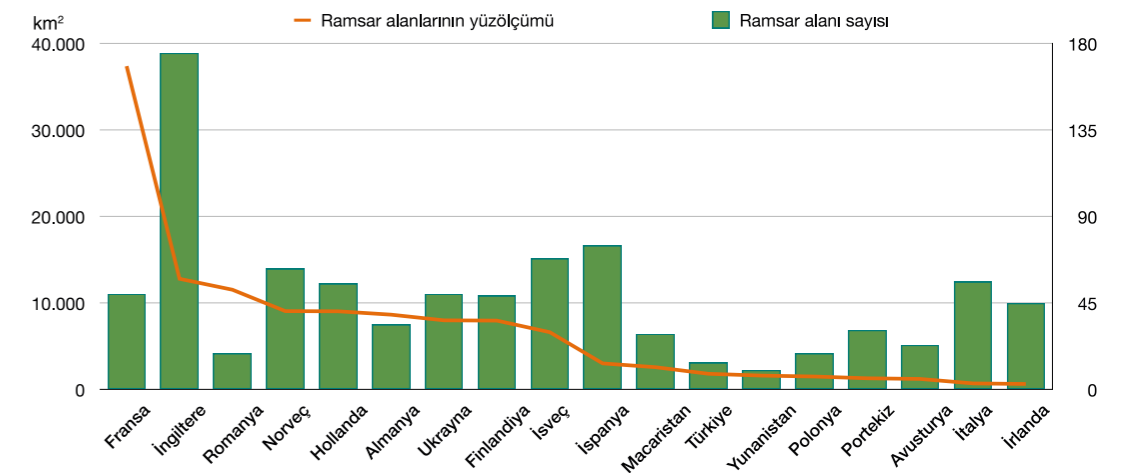
birlikte dünyanın çeşitli yerlerinde yaşanacak aşırı hava olaylarının kontrolünde kıyı sulak alanlarının işlevi önemlidir. Sulak alanlar ayrıca sürdürülebilir balıkçılık, sazçılık ve turizm imkanları ile yerel ekonomiye katkı sağlar.

Ancak tüm işlev ve değerlerine karşın sulak alanlar, yeryüzünde en hızlı kaybın yaşandığı ekosistemlerdir. Ramsar Sekreteryası'nın 2018 yılında yayımladığı Global Wetland Outlook verilerine göre yapılaşma, kirlilik, kurutma, aşırı kullanım gibi çeşitli sorunlar nedeniyle son 300 yılda, dünyadaki sulak alanların %87'si, 1970'ten bu yana ise %35'i yok oldu. Ülkemizde de 1960'lardan bu yana, sulak alanların yarısı ekosistem özelliklerini kaybetti. 2020 Yaşayan Gezegen Raporu'na göre, 1970-2016 yılları arasında omurgalı canlı popülasyonlarında yaşanan en büyük azalma %84 ile sulak alan türlerinde meydana geldi; bunların yaklaşık %25'i ise yok olma tehlikesiyle karşı karşıya. Küresel iklim değişikliği ve istilacı türler de bu süreci tetikliyor.

Bir zamanlar kurutulması gereken bataklıklar olarak görülen sulak alanların değeri yeni yeni anlaşılıyor. 2 Şubat 1971 tarihinde İran'ın Ramsar kentinde sulak alanların korunması için imzaya açılan Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme'ye (Ramsar Sözleşmesi) Haziran 2020 yılı itibarıyla, Türkiye dahil toplam 171 ülke taraf olmuştur. Sözleşme kapsamında, taraf ülkelerde toplam 2.538.792 km² büyüklüğünde 2.391 sulak alanı Ramsar Listesine girmiştir. Üye ülkeler, ulusal sınırları içindeki bu sulak alanları korumayı ve akıllı kullanımını sağlamayı uluslararası düzeyde taahhüt etmektedir. Türkiye, 1994 yılında Uluslararası Ramsar Sözleşmesi'ne taraf olmuştur.

Halen İngiltere, 175 adet sulak alanla yalnız Avrupa'da değil tüm dünyada Ramsar Sözleşmesi listesinde en fazla sulak alanı olan ülkedir. Fransa ise 37.420 km² toplam alanıyla, Avrupa'da yüzey alanı olarak en fazla sulak alanı listeye dâhil ettirmiştir. Türkiye, yüzey alanı bakımından Avrupa'nın en büyük ülkesi olmasına karşın 2020 yılı itibarıyla Ramsar listesinde toplam genişliği 1.845 km² olan 14 sulak alan yer almaktadır. Türkiye hem özel coğrafi konumu ve ölçeği hem de sulak alan çeşitliliği ve özellikle göçmen kuş türleri açısından, içinde bulunduğu coğrafyanın en önemli ülkelerindedir. Bu nedenle daha fazla Ramsar alanına sahip olmayı hak etmektedir.

Şekil 5: Ramsar alanları bakımından bazı Avrupa ülkelerinde güncel durum (<https://www.ramsar.org/country-profiles>)

14 WWF-Türkiye, 2018, Türkiye'deki Ramsar Alanları Değerlendirme Raporu http://awsassets.wwftr.panda.org/downloads/wwf_turkiye_ramsar_alanlari_degerlendirme_raporu.pdf

15 WWF International, <https://www.worldwildlife.org/initiatives/freshwater>

NATURA 2000 ALANLARI

Avrupa Birliğine özgü bir ağ olan Natura 2000 alanları, Birliğe üye ülkelerde en değerli ve en fazla tehlike/tehdit altında bulunan türlerin ve habitatların korunması ve sürdürülebilir yönetiminin sağlanması amacıyla oluşturulmuştur. Natura 2000 alanlarının yasal dayanağını Habitat ve Kuş Direktifleri oluşturmaktadır. Yaklaşık 27.000 alandan oluşmaktadır. Nisan 2020 itibarıyla 441.001 km²'si denizel koruma alanı olmak üzere toplam 1.204.987 km² alanı kapsamaktadır. AB'nin toplam karasal alanının % 18'i (763.986 km²'si) Natura

2000 alanı olarak listelenmiştir.

Natura 2000 Ağı içerisinde karasal korunan alanları en geniş olan ülke 138.111 km² alanıyla İspanya'dır. İspanya'yı 70.875 km² alanıyla Fransa takip etmektedir. Balkan Yarımadası'nın tüm AB Üye Devletleri, arazilerinin % 20'sinden fazlasını Natura 2000 alanı olarak belirlemiştir. Bu oran, Slovenya'da %38, Hırvatistan'da %37, Bulgaristan'da %35'tir. Üye ülkeler içinde Natura 2000 alanı en düşük ülke %8 ile Danimarka'dır.

3.3 KÜRESEL ÇERÇEVE

1948 yılında kurulan ve halen dünyanın 170'i aşkın ülkesinde doğa koruma alanında faaliyet gösteren resmi kurum ve kuruluşlar, bilim ve araştırma kuruluşları ile sivil toplum kuruluşu dahil 1500'e yakın üyesi ile Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği (IUCN) yaptığı kapsamlı çalışmalarla küresel doğa koruma politikalarına yön vermektedir. Bünyesindeki gönüllü uzman ve profesyonel görevlilerin katkısıyla gerek korunan alanların sınıflandırılması, gerekse yeryüzündeki bitki ve hayvan türleri ile alttürlerinin güncel koruma durumlarının belirlenmesi için sistematik yaklaşımlar (kırmızı listelerin oluşturulması) ve standartlar geliştirmiştir.

IUCN, yönetim amaçlarına ve doğa koruma hedeflerine göre korunan alanları, üye ülkeler ve Birleşmiş Milletler tarafından uluslararası düzeyde tanınan altı kategoriye ayırmıştır. Korunan alanların tanımlanması için gerekli uluslararası standartları sağlayan bu sınıflandırma her korunan alanın yönetim amacına uygun bir şekilde planlanmasını

ve uygulamaların buna göre yapılmasını teşvik etmektedir.

Kategori Ia – Mutlak Koruma Alanı (Strict Nature Reserve)

Kategori Ib – Yabanıl Alan (Wilderness Area)

Kategori II – Milli Park (National Park)

Kategori III – Tabiat Anıtı veya Özellik (Natural Monument or Feature)

Kategori IV – Habitat/Tür Yönetim Alanı (Habitat/Species Management Area)

Kategori V – Korunan Karasal/Denizel Peyzaj (Protected Landscape/Seascape)

Kategori VI – Sürdürülebilir Kaynak Yönetimi İçin Korunan Alan

Yandaki tablo, her bir korunan alan kategorisini öncelikli hedeflerini, kullanım olanakları ile kısıtlarını ve hangi ziyaretçi türüne açık olduğunu göstermektedir. (IUCN Korunan Alan Kategorileri, yönetim ve ziyaretçi kullanımına ilişkin yaklaşımları, Leung, Spenceley, Hvenegaard ve Buckley, 2018, s.4)

Tablo 3:
IUCN Korunan Alan kategorileri, öncelikli hedefleri ve ziyaret biçimleri

IUCN KORUNAN ALAN KATEGORİSİ	ÖNCELİKLİ HEDEF VE DOĞA KORUMA DEĞERİ	ZİYARETÇİ KULLANIMI	ZİYARETÇİ TÜRÜ					
			Bireysel	Araştırma	Ticari Kullanım	Turizm/Rekreasyon	Manevî/Kültürel	Tarihi Değerler
I. A Mutlak Koruma Rezervi	Biyolojik çeşitlilik veya coğrafi mirasın korunması (ekolojik ve bilimsel değerler)	Yalnız kontrollü bilimsel araştırma, vatandaş bilimi veya gönüllü hizmet programları kapsamında kamunun erişimine açık	+	+	-	-	+	-
I.B Yabanıl Alan	Doğal karakteri ve durumu değişikliğe uğramamış veya çok az değişmiş alanların korunması (yabanıl ve ekolojik değerler)	<ul style="list-style-type: none"> Genellikle düşük yoğunluklu, kendine yeten ziyaretçi kullanımı Kamu erişimi, alan kullanımı, grup büyüklüğü ve etkinliklere göre kısıtlı Turizm faaliyetleri sınırlı; yüksek düzeyde denetlenir (özel kullanım izni) 	+	+	-	-	-	-
II Milli Park	Bir ekosistemin ve geniş ölçekli ekolojik süreçlerin korunması (ekolojik, rekreatif ve toplumsal değerler)	<ul style="list-style-type: none"> Genel Yönetim Hedefi: Ziyaretçi kullanımı ve alanın deneyimlenmesi Zonlama, tesisleşme ve ziyaretçi hizmetleri gibi bir dizi rekreasyon fırsatı 	+	+	+	+	+	+
III. Tabiat Anıtı	Dikkat çeken doğal özelliklerin korunması (ekolojik, rekreasyon ve toplumsal değerler)	<ul style="list-style-type: none"> Genel Yönetim Hedefi: Ziyaretçi kullanımı ve alanın deneyimlenmesi Ortak toplumsal değerlerin korunmasını kolaylaştırır ve tipik rekreasyon imkanları sunar 	+	+	+	+	+	+
IV Habitat/ Tür Yönetim Alanı	Yönetimsel müdahalelerle yapılan koruma (ekolojik, toplumsal ve rekreasyonel değerler)	<ul style="list-style-type: none"> Yönetim hedefleri genellikle rekreasyonel ziyaret ve turizm Yardımcı tesisler ve hizmetler ile birlikte bir dizi rekreasyon fırsatı Yaban hayatı gözlemi ve turizm 	+	+	+	-	+	+
V Karasal/ Denizel Peyzaj Koruma Alanı	Karasal/denizel peyzaj koruma (toplumsal, ekolojik ve rekreatif değerler)	<ul style="list-style-type: none"> Genel Yönetim Hedefi: Turizm Yardımcı tesisler ve hizmetler ile birlikte bir dizi rekreasyon fırsatı var Turizm 	+	+	+	+	+	+
VI Sürdürülebilir Kaynak Yönetimi için Korunan Alan	Doğal ekosistemlerin sürdürülebilir kullanımı (toplumsal, rekreatif ve ekolojik değerler)	<ul style="list-style-type: none"> Asli hedef: rekreasyonel ziyaret veya turizm olabilir Yardımcı tesisler ve hizmetler ile birlikte bir dizi rekreasyon fırsatı var Turizm 	+	+	+	+	+	+

Saz Kedisi (*Felis chaus*), Isparta, Eğirdir © Oğün Çağlayan TürkayKafkas Engereği (*Vipera kaznakovi*), Artvin © Bahadır Akman

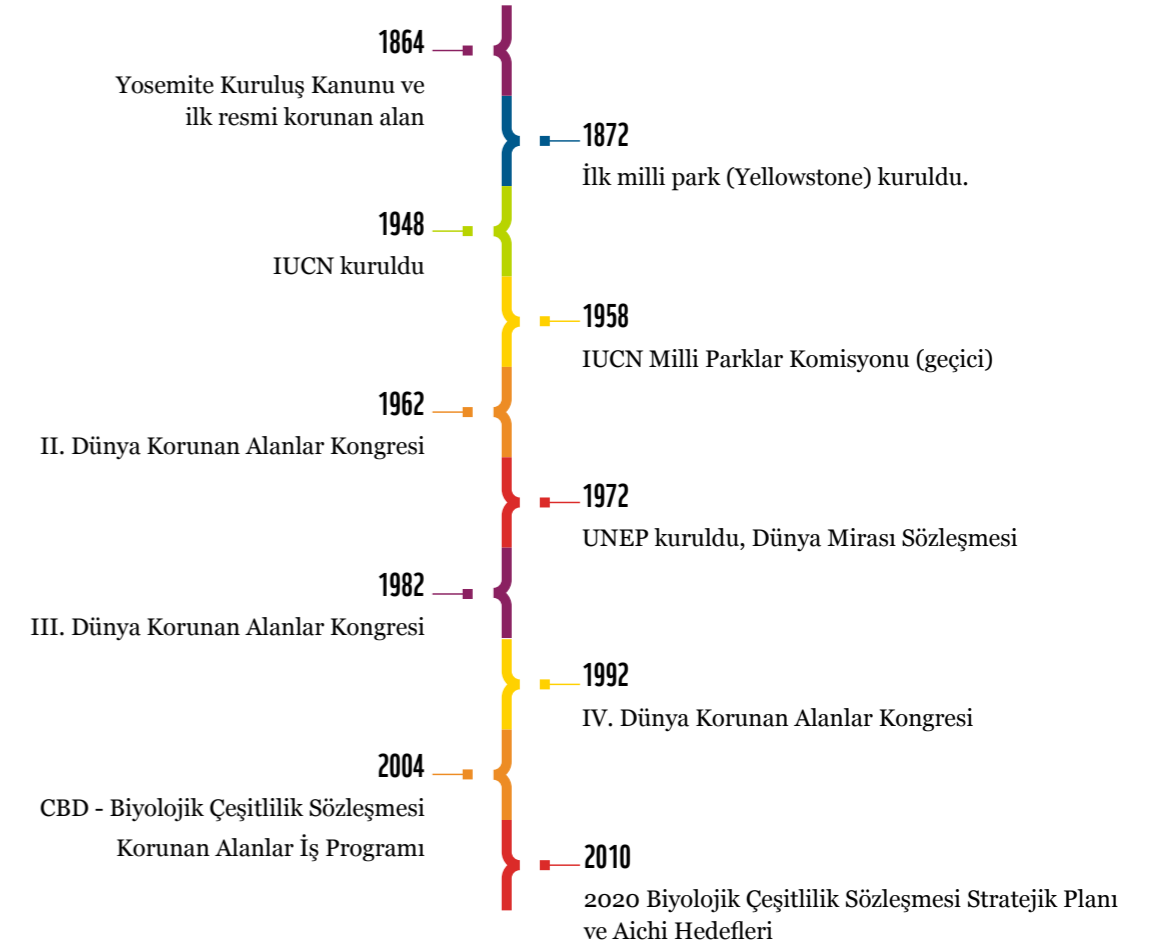
BIYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK SÖZLEŞMESİ

Son 100 yıl içinde korunan alanlar gerek kapladığı alan ve gerekse yönetim amaçları açısından önemli gelişmeler gösterdi. Başlangıçta bu alanların seçiminde daha çok doğal güzellikler ve estetik değerler ön plana çıkarken ikinci dünya savaşından sonra hareketliliğin artmasıyla turizm önemli bir faktör haline geldi. 1960'lardan itibaren çevre sorunlarının farkına varılması ve 1992 yılında Rio'da düzenlenen BM Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda kabul edilen üç anlaşmadan biri olan Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi ile başlayan süreç, korunan alanların odağını bu yöne çevirdi.

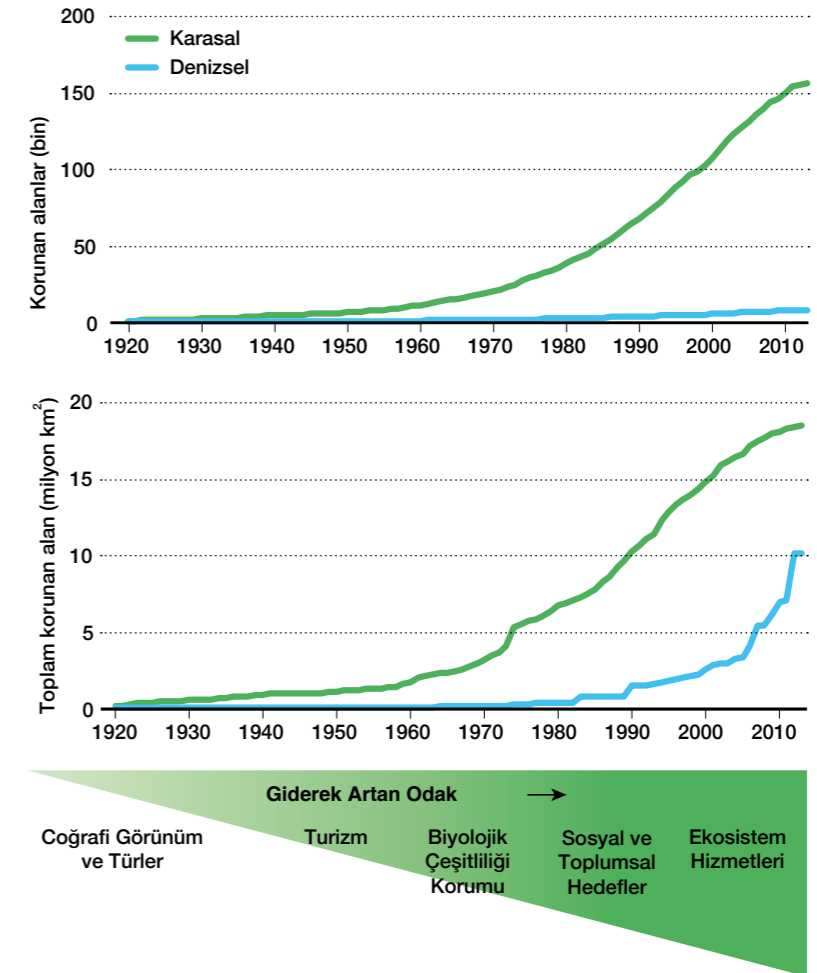
İklim değişikliğinin beraberinde getirdiği kuraklık ve verim düşüklüğü gibi sorunlar ile sürdürülebilir kalkınma hedefleri zamanla sosyo-ekonomik ve kültürel hedeflerin korunan alan yönetimine entegre edilmesini sağladı. Günümüzde ise bütünsel bir yaklaşımla,

doğal alanların sağladığı ekosistem hizmetlerinin korunan alanlarda güvence altına alınması ve bu ağın mümkün olduğunca genişletilip güçlendirilmesi en önemli hedef durumunda.

1993 yılında yürürlüğe giren Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesine ülkemiz 1996 yılında taraf oldu. Halen 196 ülke ile birlikte AB'nin taraf olduğu Sözleşme, biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilirlik ilkeleri çerçevesinde kullanımı ile genetik kaynakların kullanımından doğacak faydanın adil paylaşımı için hazırlanacak ulusal stratejilerin belirlenmesini, eylem planları ve programların geliştirilmesini öngörüyor. Biyoçeşitlilik bakımından zengin bir ülke olan Türkiye, gelecek kuşakların refahı için biyoçeşitliliğin korunması, sürdürülebilir kullanımı ve restorasyonuna yönelik küresel çabalara ciddi önem atfediyor.

Şekil 6: Korunan alanların tarihsel gelişimindeki önemli adımlar ve değişen odak

Kaynak: Watson vd 2014, Çağlayan.E, 2019

4. TÜRKİYE'DE KORUNAN ALANLAR

4.1 TARİHSEL SÜREÇ

Dünyanın ilk milli parkı olan Yellowstone'dan (1872) yaklaşık 80 yıl sonra kurulan Belgrad Muhafaza Ormanı (1950) Türkiye'nin modern anlamda ilk korunan alanı sayılır. Aslında muhafaza ormanı kavramı Türkiye'de ilk kez 1924 yılında çıkarılan 504 sayılı Türkiye'de Mevcut Bilimum Ormanların Fenni Usulü İdare ve İşletilmesi Hakkında Kanun'da kendine yer bulmuştur. Kanunun 8'inci maddesi toprak ve su muhafaza karakteri ağır basan orman alanlarında üretimin yasaklanmasını ve bu tür orman alanlarının muhafaza ormanı olarak ayrılmasını öngörüyordu. Ne var ki ilk muhafaza ormanının ilanı 26 yıl sonra gerçekleşti. 1956 yılında çıkarılan 6831 Sayılı Orman Kanunu'nun 25. maddesiyle

milli park kavramı ilk kez Türkiye'ye girdi ve bu çerçevede Yozgat Çamlığı 1958 yılında Türkiye'nin ilk milli parkı olarak tarihimizdeki yerini almış oldu.

Bunu, Osmaniye'deki Karatepe-Aslantaş ve Kızılcahamam Soğuksu Milli Parkları ile diğer milli parkların ilanı takip etmiştir. Yasal düzenlemeler açısından birinci dönem olarak nitelendirilen bu yıllarda yalnız orman rejimine giren sahalarda toplam büyüklüğü 240.308 ha olan 17 alan milli park olarak ayrılmıştır. Özellikle 1980'li yıllardan sonraki dönem, yasal altyapının oluşturulması ve koruma alanlarının çeşitlendirilmesi yönünden önemli bir yere sahiptir.

Tablo 4:
Korunan alanlarla ilgili mevcut yasalardır

YÜRÜRLÜK TARİHİ	KANUNUN ADI	ÖNEMİ
21.07.1983	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu	Kanunun yürürlüğe girmesi ile çok sayıda alan doğal sit ilan edildi.
09.08.1983	Çevre Kanunu	1989 yılında kanunun 9. Maddesinde yapılan değişikliklerle ÖÇKB'nin ilanı hükme bağlandı.
11.08.1983	Milli Parklar Kanunu	Milli parkların yanı sıra tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanları da koruma statüsü olarak tanımlandı.
01.07.2003	Kara Avcılığı Kanunu	Yaban hayatı koruma sahası ile yaban hayatı geliştirme sahası tanımlandı.

Yukarıdaki tabloda tanımlanan korunan alanların yanı sıra muhafaza ormanları, gen koruma ormanları, tohum meşcereleri, orman içi dinlenme yerleri ve tohum bahçeleri de 6831 Sayılı Orman Kanunu uyarınca özel amaçlarla koruma altına alınan alanlardır. Ayrıca UNESCO tarafından değişik programlar altında

listelenen dünya miras alanları ile biyosfer rezerv alanları ve Ramsar Sözleşmesi uyarınca koruma altına alınan Ramsar alanları (uluslararası öneme sahip sulak alanlar) ve diğer sulak alanlar Türkiye'nin de taraf olduğu uluslararası sözleşmeler dâhilinde belirlenen koruma alanlarıdır.

4.2 MEVZUAT VE KURUMSAL YAPI

Ülkemizde korunan alanlar, 6831 sayılı Orman Kanunu, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu, 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 1380 sayılı Su Ürünleri

Kanunu, 3194 sayılı İmar Kanunu ve 2872 sayılı Çevre Kanunu kapsamında ilan edilmekte ve yönetilmektedir. Aynı zamanda üç farklı bakanlık korunan alanlar konusunda yetkilidir.

Tablo 5:
Türkiye'deki korunan alan statüleri, ilgili kurumlar ve yasal düzenlemeler (Çolakadıoğlu, 2015).

KORUNAN ALANIN STATÜSÜ	İLGİLİ KURUM	YASAL DÜZENLEME
Milli Park	Tarım ve Orman Bakanlığı	<ul style="list-style-type: none"> • 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu (09.08.1983) • Milli Parklar Yönetmeliği (12.12.1986) • Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik (19.07.2012) ve 2013,2017,2020 tarihli yönetmelik değişiklikleri • Kara Avcılığı Kanunu (11.07.2003) • Yaban Hayatı Koruma ve Geliştirme Sahaları ile İlgili Yönetmelik (08.11.2004) • Merkez Av komisyonu, İl ve İlçe Av Komisyonlarının Görev, Çalışma Esas ve Usullerine Dair Yönetmelik (18.05.2004) • Ramsar Sözleşmesi (13.11.1994) • Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği (04.04.2014) • Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik (19.07.2012) ve 2013, 2017, 2020 tarihli yönetmelik değişiklikleri • 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu • 6831 sayılı Orman Kanunu • Muhafaza Ormanlarının Ayrılması ve İdaresi Hakkında Yönetmelik (13.08.1984) • 6831 sayılı Orman Kanunu • Mesire Yerleri Yönetmeliği (20.09.2006) ve 2009 sayılı değişiklik • 6831 sayılı Orman Kanunu • 6831 sayılı Orman Kanunu • 5553 sayılı Tohumculuk Kanunu • Orman Bitkisi Tohumlukları Piyasasında Yetkilendirme, Denetleme ve Orman Bitki Pasaportu Yönetmeliği (31.07.2016)
Tabiatı Koruma Alanı		
Tabiat Anıtı		
Tabiat Parkı		
Yaban Hayatı Geliştirme Sahası		
Ramsar Alanı (Uluslararası Öneme Haiz Sulak Alan)		
Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan		
Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan		
Muhafaza Ormanı		
Kent Ormanı		
Gen Koruma Ormanı (in-situ)	T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	<ul style="list-style-type: none"> • Çevre Kanunu (09.08.1983) • 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu • Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik (19.07.2012) ve 2013, 2017, 2020 tarihli yönetmelik değişiklikleri • 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu*
Tohum Meşçeresi (in-situ)		
Tohum Bahçesi (ex-situ)		
Özel Çevre Koruma Bölgesi		
Doğal Sit		
Kesin Korunacak Hassas Alan		
Nitelikli Doğa Koruma Alanı		
Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı		

* Ticari ve Amatör Amaçlı Su Ürünleri Avcılığını Düzenleyen Tebliğler ile bahçeli kapalı sahalarda ilan ediliyor. Ancak bu alanlar korunan alan kabul edilmiyor olsa da su ürünleri kaynaklarının korunması, iyileştirilmesi ve geliştirilmesi için su ürünleri koruma alanları ilan edilebiliyor. Karasularımız dışında ilan edilecek alanlar için Dışişleri Bakanlığı ile işbirliği yapıyor.

4.3 KORUNAN ALANLARIMIZ

Türkiye’de korunan alanlar; milli park, tabiat anıtı, özel çevre koruma bölgesi gibi adlarla anılmaktadır. Korunan alanlarımızın ülke yüzölçümüne oranı, 1990 yılında yüzde 2,96 iken (Güneş, 2011) 2019 itibarıyla sayıları 4.224 olan bu alanların

toplam büyüklüğü 6.777.346 hektara ulaşmıştır (bu hesap yapılırken, birden fazla koruma statüsüne sahip alanlardaki çakışmalar tek yüzeye indirgenmiştir). Bu alanın ülke yüzölçümüne oranı % 8,69’dur (DKMP, 2020).

Tablo 6:
Türkiye’deki korunan alanların sayısı ve kapladığı alan büyüklüğü (DKMP, 2020)

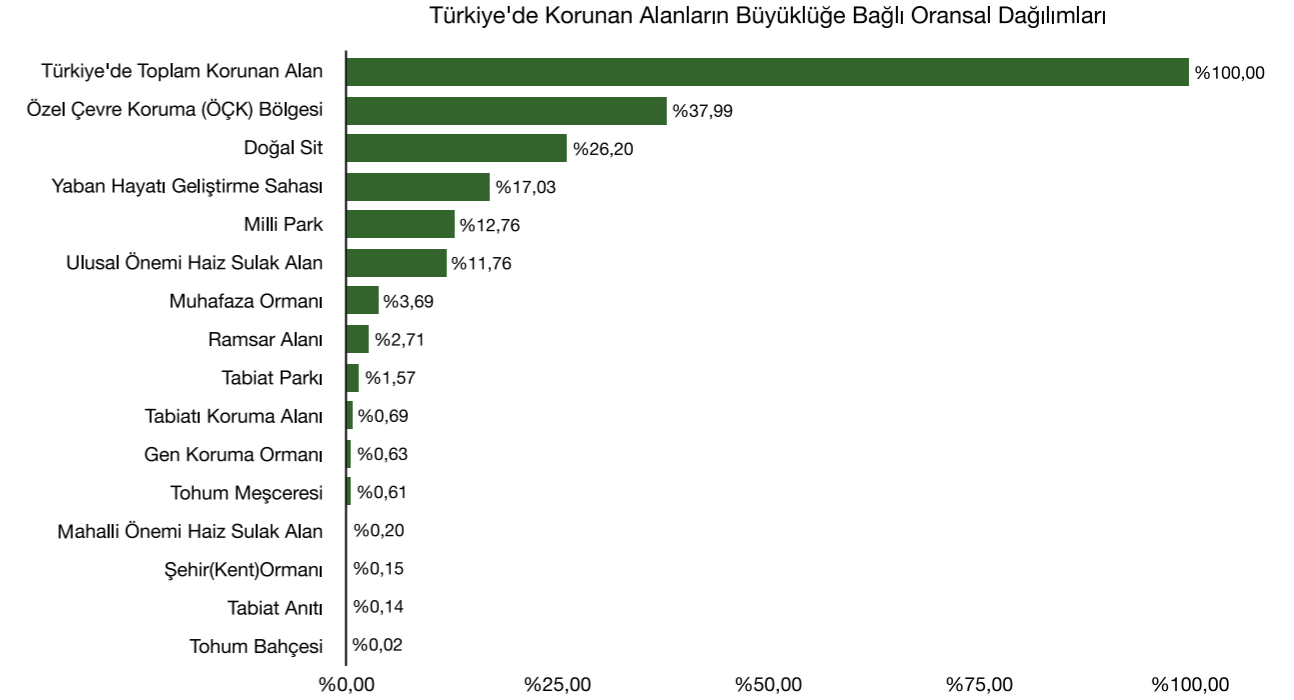
KORUNAN ALAN STATÜSÜ	ADET	ALAN (HA)
Milli Park	45	895.955
Tabiat Parkı	250	105.611
Tabiatı Koruma Alanı	31	46.521
Tabiat Anıtı	115	9.244
Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	84	1.162.788
Ramsar Alanı	14	184.487
Ulusal Önemi Haiz Sulak Alan	59	869.697
Mahalli Önemi Haiz Sulak Alan	13	14.513
Muhafaza Ormanı	55	251.493
Kent Ormanı	134	10.198
Gen Koruma Ormanı (in-situ)	325	43.016
Tohum Meşçeresi (in-situ)	315	41.567
Tohum Bahçesi (ex-situ)	202	1.471
Tek Yüzey Haline Getirilmiş TOPLAM	1.642	3.407.566
Özel Çevre Koruma Bölgesi	18	2.586.774
Doğal Sit	2.574	1.784.071
Tek Yüzey Haline Getirilmiş		
Brüt Genel Toplam		7.908.243
Genel Toplam	4.224	6.777.346
Korunan Alanların Ülke Yüzölçümüne Oranı (%)		8,69

*Toplam hesaplamalarda yüzdelere, kara ve deniz korunan alanların icmalinden elde edilen alanın Türkiye karasal yüzölçümüne oranından hesaplanmıştır. Oranlamada Türkiye’nin tek yüzey haline getirilmiş yüzölçümü olan 77.998.600 hektar esas alınmıştır.

Ülkemizdeki korunan alanların üçte ikisini, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yönetilen Özel Çevre Koruma Bölgeleri (%38) ve Doğal Sitler (%26) oluşturmaktadır. Bunları, Tarım ve Orman Bakanlığı’na bağlı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü’nün

yetkisi altındaki Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları (%17) ve Milli Parklar (%13) ile Ulusal Önemi Haiz Sulak Alanlar (%12) izlemektedir. Bunların toplamının %100’ü aşıyor olması (%106) bazı alanların birden fazla statüye sahip olmasından kaynaklanmaktadır.

Şekil 7:
Türkiye’de korunan alanların alana bağlı oransal dağılımları, korunan alanlar istatistikleri (DKMP, 2020).

DENİZ VE KIYI KORUMA ALANLARI

Türkiye, genel olarak 1988’den itibaren, Akdeniz ve Ege kıyıları boyunca deniz koruma alanı ilan etmeye başladı. Bugün Türkiye’de farklı statülerde (özel çevre koruma bölgesi, milli park, tabiat parkı, vb) koruma altında olan ve farklı bakanlıklarca yönetilen 34 deniz ve kıyı alanı bulunmaktadır. Bunun yanında Tabiat Varlıkları Koruma Genel Müdürlüğü’nce yönetilen toplam 18 ÖÇK Bölgesinin 12’si, yaklaşık 17.575,79 km² deniz ve kıyı alanını kapsamaktadır. Halen Türkiye karasularının yaklaşık %4’ü yasal koruma alanı statüsüne sahiptir. Son yıllarda Türkiye’de, denizel biyolojik çeşitliliği korumak amacıyla bir ulusal deniz-kıyı koruma alanları ağı geliştirme konusundaki çabalara karşın, bu alanların sayısı ve toplam büyüklüğü, uluslararası sözleşmelerle belirlenen

nicel hedeflerden ve ülkemizin ekolojik çeşitliliğini bütünüyle temsil etmekten uzaktır. Örneğin, mevcut deniz koruma alanlarımızın neredeyse tamamı Ege ve Akdeniz kıyılarındadır; Karadeniz’de henüz bir DKKA yok iken Marmara’daki tek DKKA, 10 Nisan 2021 tarihinde ilan edilen 7.76 km²’lik Neandros (Tavşan) Adasıdır. Bunun yanında, deniz-kıyı koruma alanlarımızın çoğu biyolojik çeşitliliği korumak veya ekosistemin faydalarını (biyolojik çeşitliliğe duyarlı bölgelerin büyüklüğü ve şekli) optimize etmek için tasarlanmamıştır. Mevcut deniz koruma alanlarımızdan yalnızca birkaçı (Kaş-Kekova, Foça, Saros, Gökova) bir yönetim ve izleme planına sahiptir; birçoğu etkin koruma ve yönetim için gerekli yerel idari yönetim biriminden ve yerel paydaş katılımından yoksundur.

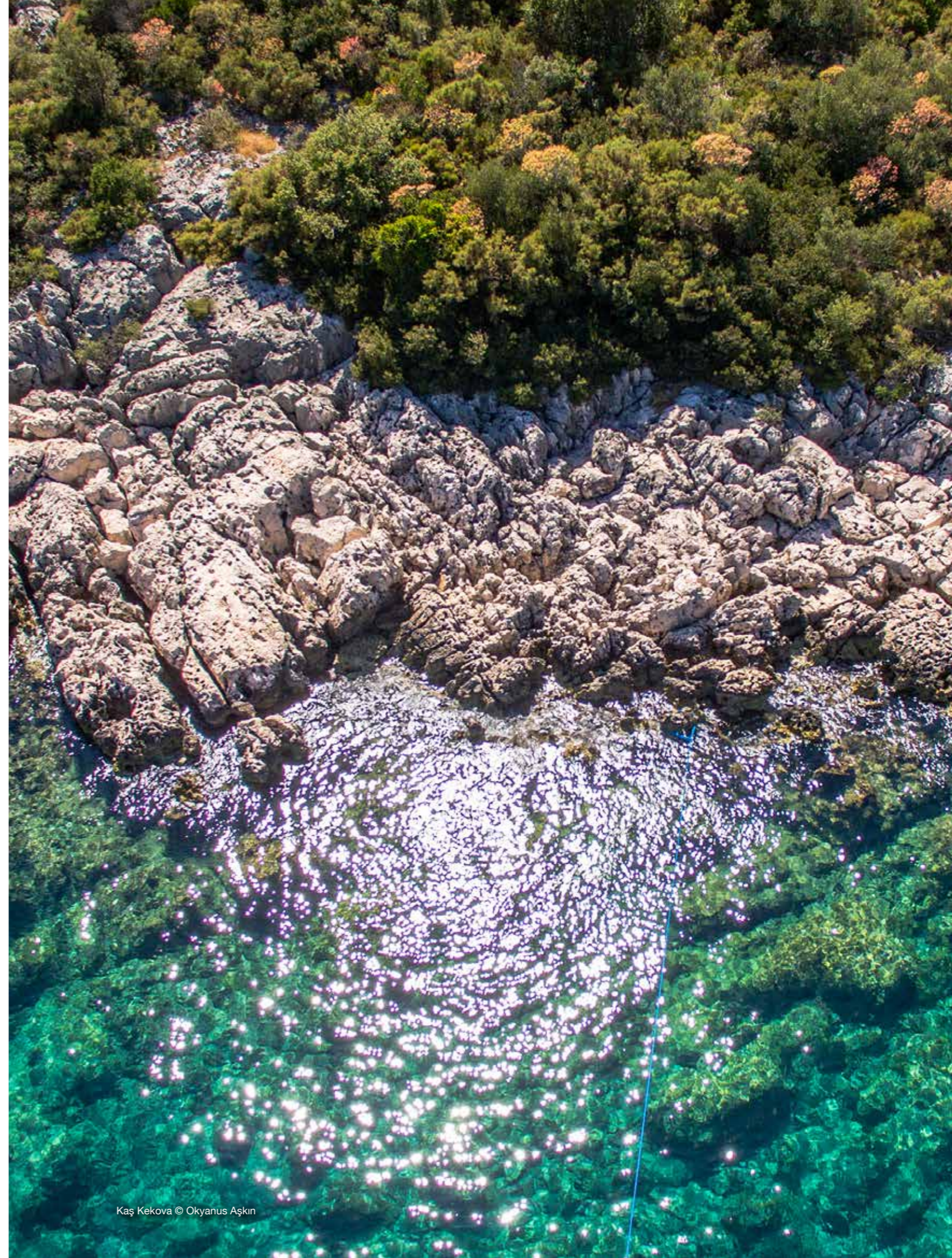
Tablo 7:
Türkiye'deki deniz
ve kıyı koruma
alanları ve yasal
statüleri

NO	KORUNAN ALANIN ADI	KORUMA STÜSÜ	İLAN	ALANI (km ²)
1	Gökova	ÖÇKB	05.07.1988	1.092,79
2	Köyceğiz-Dalyan	ÖÇKB	05.07.1988	461,46
3	Fethiye-Göcek	ÖÇKB	05.07.1988	805,37
4	Patara	ÖÇKB	02.03.1990	197,10
5	Kaş-Kekova	ÖÇKB	02.03.1990	257,83
6	Göksu Deltası	ÖÇKB	02.03.1990	228,50
7	Belek	ÖÇKB	21.11.1990	111,79
8	Saros Körfezi	ÖÇKB	22.12.2010	730,21
9	Foça	ÖÇKB	21.11.1990	71,44
10	Datça-Bozburun	ÖÇKB	21.11.1990	1.443,89
11	Finike Denizaltı Dağları	ÖÇKB	16.08.2013	11.228,85
12	Karaburun-İldır Körfezi	ÖÇKB	15.03.2019	946,56
	Denizel ÖÇKB Toplam			17.575,79
1	Akyatan Lagünü	Ramsar Alanı	15.04.1998	147,00
2	Ayvalık Adaları	Tabiat Parkı	21.04.1995	196,24
3	Beydağları-Olimpos	Milli Park	16.04.1972	3.101,80
4	Çilingoz	Tabiat Parkı/ YHGS	11.07.2011 07.09.2005	358,29
5	Dilek Yarımadası ve Büyük Menderes Deltası	Milli Park	19.05.1966 / 08.07.1994	275,98
6	Gediz Deltası	Ramsar Alanı	15.04.1998	149,00
7	Gelibolu Yarımadası Milli Parkı	Milli Park	26.05.1973	334,90
8	İğneada Longoz Ormanları	Milli Park	13.11.2007	31,55
9	Karacabey Karadağı Ovakorusu	YHGS	07.09.2005	286,11
10	Kızılırmak Deltası	Ramsar Alanı	15.04.1998	217,00
11	Marmaris	Milli Park	07.04.1996	292,06
12	Sarikum	Tabiatı Koruma Alanı	30.07.1987	7,85
13	Troya Tarihi Milli Parkı	Milli Park	07.11.1996	133,50
14	Yumurtalık Lagünü	Ramsar Alanı	21.07.2005	198,53
	Diğer Toplam			5.729,81
	GENEL TOPLAM			23.305,60

İlk Deniz ve Kıyı Koruma Alanları Ulusal Stratejimiz (taslak), Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından 2014 yılında hazırlanmıştır. Taslak Stratejinin amaçlarından birisi de "Türkiye'deki kıyı ve deniz değerlerini temsil eden Deniz ve Kıyı Koruma Alanlarını (DKKA) niteliksel ve niceliksel kapsamda geliştirmek (Amaç No. 5)" şeklinde tanımlanmıştır. Bu amaçla, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nin

2020 hedefleri doğrultusunda korunan alanların tüm ekosistem tiplerini de temsil edecek şekilde Türkiye kıyasal alanındaki DKKA'ların yüzölçümünün %4'den %10'a çıkartılması hedeflenmiştir. Kapsamlı bilgi için;

http://dcm.dka.gov.tr/App_Upload/21_DKKA_Strateji_taslak_14072015.pdf

4.4 BAŞLICA SORUNLAR

Modern anlamda korunan alan kavramı ve bu düşüncenin pratiğe dönüştürüldüğü milli park ve benzeri korunan alanlar dünyada ortaya çıktıktan uzun yıllar sonra ülkemize girmiştir. Türkiye’de ilk milli park, ABD’deki örneğinden 86 yıl sonra yılında ilan edildi (1958). Diğer korunan alanların hayata geçirilmesinde de gecikme yaşanmış, ilk tabiat parkı 1988 yılında kurulmuştur. Bugün Türkiye kamuoyunda milli park ve benzeri korunan alanların tanımı, işlevi ve öneminin tam olarak anlaşılmasını olmasında bu gecikmenin

payı yadsınamaz (Yıldırım ve Yurdakulol, 2012). 1992 yılında Rio’da yapılan BM Çevre ve Kalkınma Konferansı’ndan sonra kazanılan ivme ile yeni korunan alanlar ilan edilmiş, korunan alanların daha iyi yönetimini amaçlayan dış kaynaklı projeler yürütülmüş ve ulusal stratejiler ve eylem planları hazırlanmış olsa da korunan alanlarımız ne yazık ki gerek kantitatif (sayı ve alan) gerekse kalitatif açıdan (etkin yönetim) uluslararası standartların gerisindedir.

Mavi Kuyruklu Kız Böceği (*Ischnura elegans abneri*)
ve Adi Kız Böceği (*Enallagma cyathigerum*)
© Mustafa Önder Ersin, Beyşehir Gölü MP

Korunan alanlar ağımız Türkiye’nin sahip olduğu çeşitliliği temsil etmek için yeterli değil

Her şeyden önce ülke yüzölçümünün % 8,69’unu kapsayan mevcut korunan alanlar ağımız sayısal ve alansal olarak, ülkemizin sahip olduğu biyolojik çeşitliliği temsil edecek seviyenin çok altında ve birçok ülkenin gerisindedir (Bkz Tablo 1,2,3; Şekil 1,2). Bu bir anlamda, koruma kalkını altında olmayan birçok değerli alanın ve bu alanlarda barınan biyolojik değerlerin daha farkına varılmadan kaybedilmesi anlamına gelmektedir. Geçmiş 1950’lere kadar uzanan mevcut korunan alanlarımızın birçok biyolojik

çeşitlilik kriterine göre değil eskiden daha fazla ön planda olan estetik ya da turistik değeri için koruma altına alınmıştır. 780 bin hektarlık yüzölçümü ve 8 bin km’yi aşan kıyı uzunluğu ile Türkiye, içinde bulunduğu coğrafyanın en büyük ülkeleri arasındadır. Üç kıtanın birleştiği kavşakta özel bir coğrafi konuma sahip olan ülkemiz, 480’i aşkın kuş, 170’den fazla memeli, 410’un üzerinde kelebek, 10.000’i aşkın böcek, 120’nin üzerinde sürüngen, 22 kurbağa, 127 tatlı su balığı, 384 Deniz balığı olmak üzere ve üçte biri endemik (yalnız ülkemizde doğal yayılış gösteren) 12 bin civarında bitki taksonuna evsahipliği yapmaktadır¹⁶. Bu sayının tüm Avrupa kıtasında da 12 bin olduğu dikkate

¹⁶ Bu sayılar çeşitli kaynaklara göre farklılık gösterse de, Türkiye’nin olağanüstü biyolojik zenginliğini ortaya koymaktadır.

alındığında ne kadar muazzam bir doğal mirasa sahip olduğumuz açıktır. Ancak bu zenginlik aynı zamanda hem insanlık hem de gelecek kuşaklar adına ülkemize önemli sorumluluklar da yüklemektedir: **Daha fazla ve daha iyi koruma!** Bunun ilk adımı, sözkonusu zenginliği kapsayacak bir korunan alanlar ağı oluşturulmasıdır. Bu bakımdan bütün denizel alanlarımız, kıyılarımız ve Anadolu’nun dört bir yanına yayılmış bozkır ekosistemlerimiz, sulak alanlarımız, dağlarımız, ormanlarımız ve yaylalarımız aynı derecede öneme sahiptir.

Mevzuat ve yetki çeşitliliği kurumlar arasında eşgüdümün sağlanmasını zorlaştırıyor

Ülkemizde halen, içeriğinde doğal alanların korunması ve korunan alanların yönetimiyle ilgili hükümler içeren altı kanun bulunmaktadır:

- 6831 sayılı Orman Kanunu
- 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu
- 2872 sayılı Çevre Kanunu
- 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu
- 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu
- 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu

Bunlarla birlikte uluslararası sözleşmeler çerçevesinde koruma altına alınmış alanlar da mevcuttur. Bazı alanların birden fazla koruma statüsüne sahip olması, kurumlar arasında yetki karmaşasına yol açabilmekte ve uygulanacak mevzuat konusunda belirsizlikler yaşanmaktadır. Bu nedenle, doğanın korunması ve korunan alanların yönetimiyle ilgili tüm yasal düzenlemelerin, uluslararası sözleşmeler kapsamındaki yeni tanımlar, kavramlar ve yaklaşımlarla birlikte, bir çerçeve kanun altında toplanarak, birbiriyle çelişen hükümlerin uyumlu hale getirilmesi önemli bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır.

Korunan alanların amaç dışı kullanımlara tahsisi olumsuz sonuçlara yol açıyor

Son yıllarda yapılan yasal değişikliklerle, doğal alanlardan elde edilecek kısa vadeli ekonomik beklentilerin, korunan alanların paha biçilmez ekosistem hizmetlerini güvence altına alacak koruma amacının önüne geçtiğini gösteriyor. Son yıllarda Maden Yasasında yapılan

değişiklikler yalnız ormanlar ve ağaçlandırma sahalarını değil, özel çevre koruma bölgeleri, milli parklar, sit alanları, su havzaları ve kıyı alanlarını da madencilik faaliyetine açıyor. Milli Parklar Kanununda yapılan değişiklikler (Madde 8), turizm bölge, alan ve merkezleri dışında kalan milli parklar ve tabiat parklarında turistik amaçlı bina ve tesis yapımına izin veriyor. Turizm Teşvik Yasası’nda yapılan değişiklikler, orman alanlarının yanı sıra milli parklar, tabiatı koruma alanları, tabiat parkları ve tabiat anıtlarının turizm yatırımları için tahsisine olanak sağlıyor (Atmış ve Günşen, 2013). Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelikte yapılan son değişiklikler (2020) nitelikli koruma alanlarını entegre tesisler ile balıkçı barınakları ve iskelelerin yapılmasına, yerleşimler kurulmasına ve hatta madencilik faaliyetlerine açıyor. Korunan alanların birincil amacı olması gereken doğa korumanın ikinci plana düşmesi, doğal mirasımızdan ve ekosistem hizmetlerinden yoksun kalma riskimizi artırıyor.

Korunan alanlarımızın idari altyapısı, mali kaynakları ve kurumsal kapasitesi evrensel düzeyde etkin korunan alan yönetimi için yeterli değil

Bugün dünyada korunan alan yönetimi, tür ve alan koruma çalışmalarından ziyaretçi hizmetleri ve yaban hayatı yönetimine, eğitim-araştırma faaliyetlerinden altyapı çalışmalarına kadar geniş bir yelpazeyi içeriyor. Korunan alan yönetiminde idari ve mali sürdürülebilirliği sağlamış ülkelerde her korunan alan geniş bir profesyonel ve gönüllü ekibinin ortak çabalarıyla hizmet sunuyor. Toplumun doğaya yönelik algısını ve korunan alanlardan faydalanma alışkanlıklarını (örneğin ateşli piknikten, botanik turlarına) yönlendiriyor. Son yıllarda, özellikle milli parklarımızda fiziki mekanlar (ziyaretçi merkezleri), araç gereç ve ekipman, yaban hayatı izleme teknolojileri, tür eylem planları, biyolojik çeşitlilik envanterlerinin hazırlanması gibi konularda yapılan çalışmalar dikkat çekiyor. Bununla birlikte, korunan alanlarımızın il merkezlerinde yerleşik mevcut yerel yönetim modeli ve sınırlı insan kaynağı ile hizmet vermesi bütün bu beklentileri karşılamasını güçleştiriyor. Daha etkin koruma ve yönetim için alan bazlı bir yapılmaya ihtiyaç var.

4.5. POTANSİYEL KORUNAN ALANLAR

Bugüne kadar ülkemizde ilan edilen korunan alanlar, “boşluk analizi” gibi modern/sistemik yöntemlerle belirlenmemiş olmakla birlikte, mevcut korunan alanlar ağımızın önemli bir doğal mirası kapsadığı aşıkardır. Bazı alanların birden fazla koruma statüsüne sahip olması, bir anlamda bu alanların ekolojik önemini de ortaya koymaktadır. Örneğin, Akyatan Lagünü hem bir Ramsar Alanı hem Yaban Hayatı Geliştirme Sahası iken, yine bir Ramsar Alanı olan Yumurtalık Lagünü Milli Park statüsüne sahiptir. Bununla birlikte, Türkiye gibi büyük ve biyolojik

çeşitlilik açısından olağanüstü zengin bir ülkede mevcut korunan alanlar ağı içinde ekolojik olarak temsil edilmeyen hala çok sayıda alanın bulunması doğaldır.

Bugüne kadar ülkemizde, korunmaya aday alanların belirlenmesine yardımcı olacak çok sayıda çalışma yapılmıştır. Bilimsel ekiplerin katılımıyla gerek kamu ve gerekse Doğal Hayatı Koruma Vakfı gibi sivil toplum kuruluşlarınca yapılan bu çalışmalardan bazıları aşağıda kısaca tanıtılmaktadır.

ULUSAL BİYOÇEŞİTLİLİK VERİTABANI VE İL BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK ENVANTERLERİ

Etkin bir korunan alanlar ağı oluşturmanın temel şartlarından birisi ülkemizdeki türlerin dağılımı hakkında yeterli bilgiye sahip olmaktır. Türkiye’de bu konudaki en kapsamlı ve sistematik çalışmaların başında gelen ve 2013-2019 yılları arasında Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar (DKMP) Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Envanter ve İzleme Projesi’dir (UBENIS). 81 ilde yapılan biyoçeşitlilik envanterleri ile tür dağılım verileri elde edilirken izleme programı ile türlerin yıllar içindeki durumlarının takip edilmesi hedeflenmektedir. Doğa Koruma ve Milli Parklar genel Müdürlüğü tarafından 2013-2019 yürütülen “Karasal ve İç Su Ekosistemleri Biyolojik Çeşitlilik Envanter

ve İzleme Projesi” geçtiğimiz yıl 81 ilde tamamlandı. Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Veritabanı (UBENIS) sistemine girilen verilere aşağıdaki web sitesinden sitesinden ulaşılabilir.

Daha fazla bilgi için: <http://www.nuhungemisi.gov.tr/>

Damarlı bitkiler ile omurgalı hayvanlara odaklanan envanter çalışmaları 2019 yılında tamamlanmıştır. Damarlı bitkiler, memeli hayvanlar, kuşlar, balıklar, sürüngenler, çift yaşamlılar gibi her canlı grubu için izlenecek yöntem, ilgili akademisyenler tarafından belirlenmiş ve her ilde literatür ve arazi çalışmaları yürütülmüştür. Tohumuz bitkiler ve omurgasız hayvanlar için ise sadece literatür çalışması yapılmıştır. Elde edilen veriler internet üzerinde açılan “Nuh’un Gemisi Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Veri Tabanı” üzerinde kamuoyu ile

paylaşımaktadır. Sözkonusu veri tabanı Tarım ve Orman Bakanlığı’na bağlı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Biyolojik Çeşitlilik Daire Başkanlığı’na yönetilmekte; bilgi sistemleri desteği ise Bakanlığın Bilgi İşlem Daire Başkanlığı tarafından sağlanmaktadır.

Envanter çalışmalarında yer alan, toplam 852 bin 644 konumsal gözlem noktasından 472 bin 17’sini hayvan, 380 bin 627’sini bitki noktası oluşturmaktadır. Toplamda 13 bin 409 bitki ve hayvan türünün tespiti yapılmış ve bunlar envantere alınmıştır. Türlerden 12 bin 145’i bitkiler, 1.264’ü de hayvanlardan oluşmaktadır. Ülke

ULUSAL BOŞLUK ANALİZİ

Ulusal boşluk analizi, bir ülkedeki mevcut korunan alanlar ağının o ülkenin biyolojik çeşitliliğini temsil etmedeki yeterliliğini bilimsel olarak değerlendiren bir yöntemdir. Boşluk analizi yöntemini de içinde barındıran Sistemik Koruma Planlaması (SKP) ise korunan alanlar, biyolojik çeşitlilik, vejetasyon ve doğal coğrafya verilerinin yanı sıra beşeri ve ekonomik etmenleri ve tehditleri içeren veri katmanlarını birlikte ele alarak öncelikli olarak korunmaya aday yeni alanların konumunu ve koruma şeklinin belirlenmesini sağlar. SKP, korunan alanların barındırdığı biyolojik çeşitlilik açısından birbirlerini tamamlamasını sağlayarak optimum korunan alan ağının oluşturulmasına hizmet eder. Bu sayede koruma için ayrılacak kısıtlı kaynaklar en verimli şekilde kullanılmış olur.

Biyolojik çeşitlilik odaklı boşluk analizi yöntemi Türkiye’de 2000’li yılların başından itibaren sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve devlet kurumları tarafından benimsenmiş ve hayata geçirilmiştir. Ülkedeki ilk uygulamalar arasında Doğal Hayatı Koruma Derneği (DHKD) tarafından WWF Akdeniz Programı’nın bölgesel çalışması kapsamında yapılan Akdeniz Bölgesi Boşluk Analizi ve DHKD’nin GAP İdaresi işbirliği ile yaptığı Güneydoğu Anadolu Biyolojik Çeşitlilik Değerlendirme Projesi kapsamındaki çalışma (Welch, 2004) yer alır. Ardından Aşağı Kafkasya ormanları (Zeydanlı, 2006) ve Kıyı Ege Bölgesinde (Zeydanlı ve ark. 2005) ve Marmara Bölgesinde de boşluk analizi çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Daha sonra mülga Çevre

genelinde 644 lokal endemik, 4 bin 498 endemik takson tespit edilirken, proje kapsamında Türkiye’nin endemizm oranı yüzde 31,8 olarak kayıtlara geçmiştir. Envanter çalışmalarının tamamlanmasıyla biyolojik çeşitlilik izleme çalışmalarına başlanmış, bu kapsamda her bir il için tür/popülasyon, habitat/ekosistem ve bölgesel düzeyde izleme göstergeleri belirlenerek izleme planları oluşturulmuştur. İzlemeler taşrada yürütülen çalışmaların yanı sıra üniversitelerle yapılan protokoller aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Mart 2020 itibarıyla 292 flora ile 218 fauna türü ve 263 özellikli alan izlenmektedir.

ve Orman Bakanlığı’nın GEF-II Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi Projesi kapsamında kurduğu Biyolojik Çeşitlilik İzleme Birimi (BİB) aracılığı ile “Türkiye Ulusal Boşluk Analizi Programı” başlatılmıştır. Bu kapsamda WWF-Türkiye ve BİB’in derlediği “Boşluk Analizi Kılavuzu” (Zeydanlı ve ark. 2005) Türkiye’deki SKP çalışmaları için yönlendirici bir rehber olmuştur. Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü ve Doğa Koruma Merkezi söz konusu yaklaşımla boşluk analizi yönteminin tüm ülke çapında uygulanması için çalışmalar yürütmüştür. Daha fazla bilgi için Bkz. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/565551> (Zeydanlı ve ark 2005).

Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Avrupa Birliği’ne uyum çalışmaları kapsamında, Natura 2000 alanlarının Türkiye’de belirlenmesi için SKP yönteminin kullanılmasına karar vermiştir. Bu kapsamda mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2015 yılında başlayan Natura 2000 Gerekliliklerinin Uygulanması için Ulusal Doğa Koruma Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi kapsamında, “Sistemik Koruma Planlaması Kullanılarak Natura 2000 Alanlarının Seçilmesi” konulu bir çalışma yürütmüştür. Bu çalışma ile pilot bölge olarak seçilen Orta Anadolu alt ekolojik bölgesinde Natura 2000 alanlarının belirlenmesi çalışmalarında SKP yöntemi kullanılmıştır.

Daha fazla bilgi için: <http://natura2000.ormansu.gov.tr/tr/>

Manyas, Kuş Gölü © Osman Erdem

TÜRKİYE'NİN ÖNEMLİ KUŞ ALANLARI

Önemli Kuş Alanları (ÖKA), kuş türlerinin nesillerini sürdürebilmeleri için önem taşıyan alanlardır. Uluslararası düzeyde tanınan ÖKA'lar, kuşların diğer canlılar ile birlikte içinde yaşadığı ekosistemlerin devamlılığını sağlamayı amaçlamaktadır. Bu alanlar, BirdLife International (Uluslararası Kuşları Koruma Kurumu) tarafından geliştirilen bilimsel kriterlere göre seçilmektedir. ÖKA'ların belirlenmesindeki iki ana kriterden biri "hassaslık"tır (vulnerability). Bu kriter, nesli dünya ölçeğinde tehlike altında bulunan kuş türlerinin önemli popülasyonlarının barındığı alanları ifade eder. Diğer kriter ise "benzersizlik"tir (irreplaceability). Bu da dar yayıllı ve tek bir biyoma bağımlı türler için önem taşıyan alanları belirlemek için kullanılmaktadır. Türkiye'de ilk Önemli Kuş Alanı (ÖKA) envanteri 1980'lerin sonuna doğru yapılmış ve 78 ÖKA belirlenmiştir (Ertan ve ark. 1989). İkincisi 1990-1997 yılları arasında Doğal Hayatı Koruma Derneği tarafından tüm Türkiye'de yapılan arazi çalışmaları sonucunda tanımlanan 97 alanı kapsamaktadır ([\[nin_important_bird_areas_of_turkey_2004_update.pdf?7040/onemlikusalanlari\]\(https://wwftr.awsassets.panda.org/downloads/turkiye_nin_important_bird_areas_of_turkey_2004_update.pdf?7040/onemlikusalanlari\)\). 2004 yılında Doğa Derneği tarafından güncellenen çalışma ile tanımlanan ÖKA sayısı 184'e çıkarılmıştır. Bu ÖKA'ların temsil ettiği doğal yaşam alanlarının \(habitatlara\) yüzölçümlerine göre dağılımları şöyledir: Orman: %42,56; bozkır/tarım Alanı: %31,06; sulak alan: %7,98; yüksek dağ çayırı: % 9,55; maki: %5,03; deniz: %3,73; yerleşim alanı: %0,1. Toplam yüzölçümü 11.638.525 hektar olan 184 ÖKA'nın kapladığı alan Türkiye yüzölçümünün %14'üne karşılık gelmektedir. %80'i bir ya da daha fazla tehditle karşı karşıya bulunan 184 ÖKA'dan 131'i tamamen ya da kısmen koruma statüsüne sahiptir; 53 ÖKA'nın ise koruma statüsü yoktur. Türkiye'nin mevcut 14 Ramsar alanı da bu ÖKA'lar arasındadır. Yeni korunan alanların belirlenmesindeki en önemli verilerden biri Önemli Kuş Alanlarıdır. Daha fazla bilgi için, \(\[https://www.academia.edu/24900585/T%C3%BCrkiyenin_%C3%96nemli_Ku%C5%9F_lanlar%C4%B1_2004_G%C3%BCncellemesi_Important_Bird_Areas_of_Turkey_2004_update\]\(https://www.academia.edu/24900585/T%C3%BCrkiyenin_%C3%96nemli_Ku%C5%9F_lanlar%C4%B1_2004_G%C3%BCncellemesi_Important_Bird_Areas_of_Turkey_2004_update\)](https://wwftr.awsassets.panda.org/downloads/turkiye_</p>
</div>
<div data-bbox=)

Anadolu Sivacısı (Sitta krueperi) © Osman Erdem

Bozkır Kartalı (Aquila nipalensis) © Osman Erdem

Atmaca (Accipiter nisus) © Oğuz Kurdoğlu

Kulaklı Orman Baykuşu (Asio otus) © Oğuz Çağlayan, Turkey

Kartlı (Cistus salviifolius) © Nilüfer Araç

Beyaz çiçekli Nilüfer (Nymphaea alba) ve Sarı çiçekli Nilüfer (Nymphaea lutea) © Sedat Kalem

Ermenek Çanı (Campanula isaurica) © Mustafa Önder Ersin

Kum Zambağı (Pancratium maritimum) © Sedat Kalem

TÜRKİYE'NİN ÖNEMLİ BİTKİ ALANLARI

Önemli Bitki Alanları (ÖBA) nadir, tehlike altında ve/veya endemik (dünyanın başka hiçbir yerinde doğal olarak yetişmeyen) bitki türlerinin zengin topluluklarını ve/veya olağanüstü zengin ve değerli bitki örtüsü çeşitlerini barındıran doğal alanlardır. 1990'ların sonunda Plantlife International koordinasyonunda Avrupa çapında başlatılan Önemli Bitki Alanları Programı kapsamında bilimsel standartlara göre belirlenen ÖBA'ların seçiminde kullanılan kriterler, bir alanın Avrupa ve dünya ölçeğinde tehlike altında bulunan nadir ve endemik bitki türleri, habitatları ve bunlara ait zengin örnekleri içermesi olarak özetlenebilir. Bu bakımdan ÖBA kriterleri, günümüzde uygulanmakta olan uluslararası doğa koruma sözleşme, strateji ve programlarının ilkeleri ve

ölçütleriyle uyumludur. 1997-2003 yılları arasında Prof. Dr. Neriman Özhatay, Sema Atay ve Andrew Byfield koordinasyonunda WWF-Türkiye (Doğal Hayatı Koruma Vakfı) tarafından yapılan çalışmalarla ve 40'ı aşkın bilim insanının katkısıyla tamamlanan Türkiye'nin Önemli Bitki Alanları ülke genelinde 122 alanın envanterini kapsıyor. Çalışmada, ÖBA'lardaki bitki türleri ve bu bitkilerin yetiştiği habitatlar ve karşı karşıya bulunduğu tehditlerle birlikte güncel koruma durumları da yer alıyor. Türkiye'nin Önemli Bitki Alanları, kamu yetkilileri, araştırmacılar, doğa korumacılar hatta sürdürülebilirliğe önem veren yatırımcılar için önemli bir referans kaynağı olarak kullanılıyor.

TÜRKİYE'NİN ÖNEMLİ DOĞA ALANLARI

Önemli Doğa Alanları (ÖDA), başta nesli tehlike altında ve/veya kısıtlı bir coğrafi yayılışa sahip canlı türleri olmak üzere bir dizi ekolojik gösterge kullanılarak belirlenen hassas ve benzersiz doğal alanlardır. 2004 yılında Uluslararası Kuşları Koruma Kurumu (BirdLife International) tarafından yürütülen "Önemli Kuş Alanı" çalışmalarını temel alarak tasarlanan ÖDA kriterleri/metodu daha sonra (2016) IUCN tarafından geliştirilerek öncelikli alanların belirlenmesi için uluslararası standart olarak kabul edilmiştir. Beş ana ÖDA kriteri şöyledir.

- A. Tehlike altındaki biyolojik çeşitlilik
- B. Dar yayılışlı biyolojik çeşitlilik
- C. Ekolojik bütünlük
- D. Biyolojik süreçler
- E. Eşsizlik, benzersizlik

GÜNEYDOĞU ANADOLU BİYOÇEŞİTLİLİK ENVANTERİ

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ve GAP Bölge Kalkınma İdaresi desteği ile WWF-Türkiye/Doğal Hayatı Koruma Derneği tarafından, 2001-2003 yılları arasında gerçekleştirilen çalışma kapsamında Güneydoğu Anadolu Bölgesinin biyolojik çeşitlilik açısından önemli alanlar belirlenerek, barındırdığı doğal değerler ortaya çıkarıldı. Belirlenen 30 önemli biyoçeşitlilik alanının korunması için öneriler sunuldu. Bu çalışmalar sırasında, bilim dünyasının o zamana kadar kaydetmediği bir

ülke ölçeğindeki ilk ÖDA envanterlerinden biri olan "Türkiye'nin Önemli Doğa Alanları" Doğa Derneği'nin koordinasyonunda, pek çok kuruluşun ve bilim insanının katkısıyla 2006 yılında tamamlandı. Sekiz farklı canlı grubu için yapılan bu çalışmada bitkiler, kız böcekleri, kelebekler, iç su balıkları, çift yaşamlılar, sürüngenler, kuşlar ve memeliler ile ilgili verilerin değerlendirilmesiyle Türkiye genelinde, büyük bir bölümü Önemli Kuş Alanları, Önemli Bitki Alanları ile deniz kaplumbağası ve Akdeniz foku alanları ile örtüşen 305 ÖDA tanımlandı.

Daha fazla bilgi için, <https://www.dogadernegi.org/onemli-doga-alanlari/>

tür olan Harran kertenkelesi (*Acanthodactylus harranensis*) keşfedildi. Buna ek olarak, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin, Avrupa'da koruma önceliğine sahip boz kirazkuşunun (*Emberiza cineracea*) dünyada en fazla bulunduğu alan olduğu ve çizgili sırtlan (*Hyaena hyaena*) için Türkiye'deki en önemli bölge olduğu ortaya konuldu.

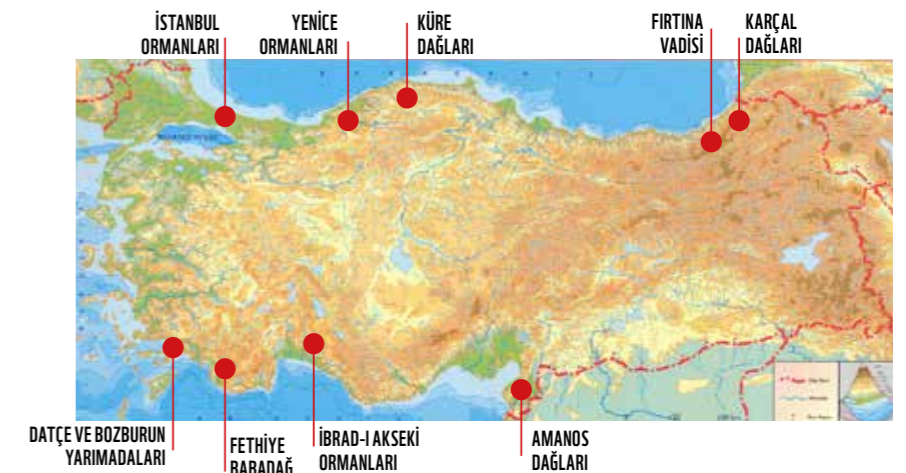
Daha fazla bilgi için: <http://yayin.gap.gov.tr/pdf-view/web/index.php?Dosya=1d57ad6af6>

TÜRKİYE ORMANLARININ SICAK NOKTALARI

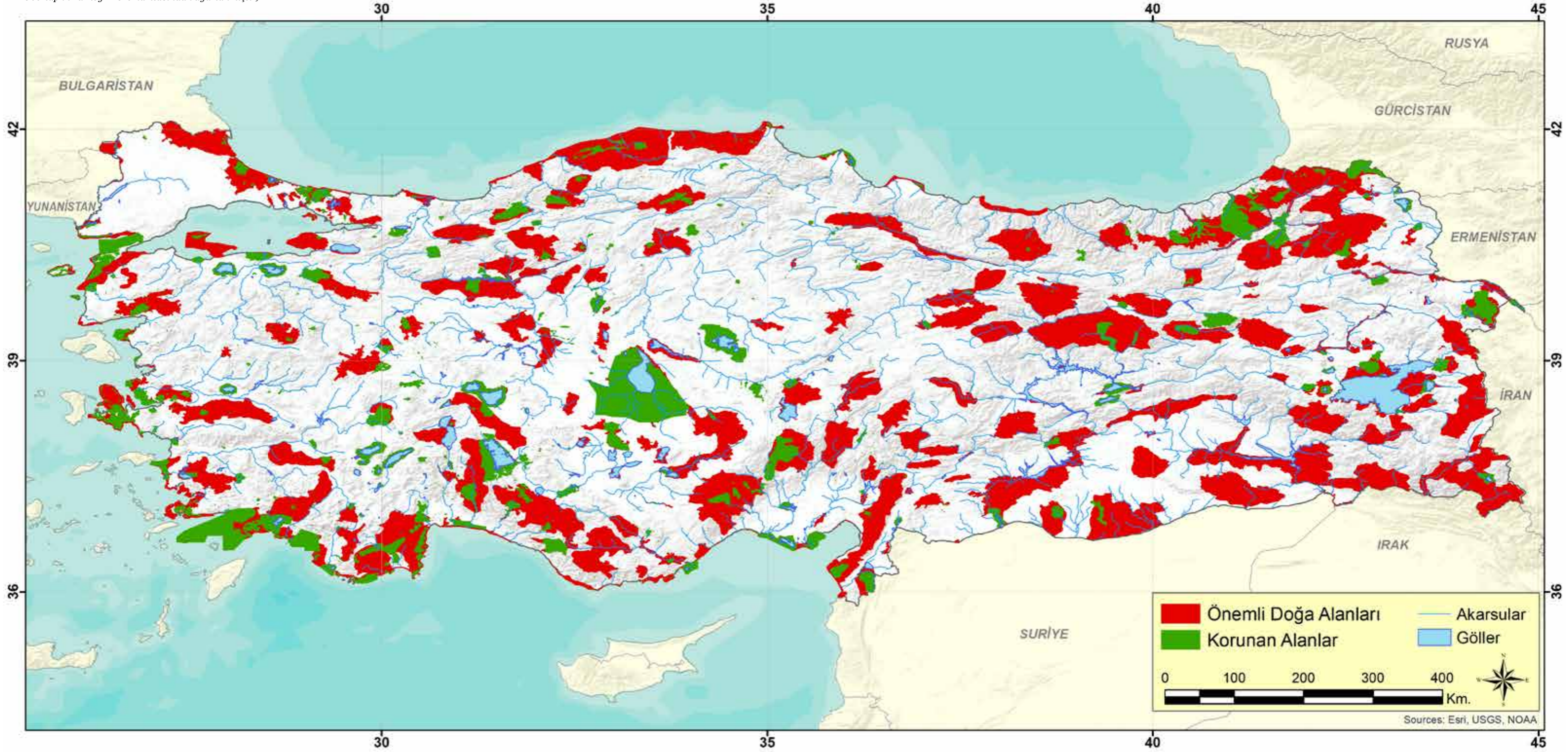
Yirminci yüzyılın sonuna gelirken Dünya Doğayı Koruma Vakfı (WWF) tarafından küresel ölçekte başlatılan Yaşayan Gezegen Kampanyası kapsamında, Avrupa'nın biyolojik çeşitlilik bakımından en değerli ve acil olarak korunması gereken 100 ormanı belirlendi ve bu alanlar Avrupa ormanlarının "Sıcak Noktalar"ı olarak tanımlandı (1999). Özetle biyolojik çeşitlilik ve yaban hayatı bakımından zengin ama aynı zamanda hızla habitat kaybına uğrayan bu 100 alandan dokuzu Türkiye'de yer alıyor: Amanos Dağları, Yenice Ormanları, Fırtına Havzası, Karçal Dağları, İstanbul Ormanları,

İbradi-Akseki Ormanları, Datça ve Bozburun Yarımadaı, Babadağ ve Küre Dağları. Küre Dağları'nın 2000 yılında millî park ilan edilmesi, 21. yüzyıla girerken WWF tarafından Türkiye'nin Dünyaya Armağanı olarak kabul edilmişti. Toplam alanı 1 milyon 400 bin hektarı aşan bu sıcak noktaların yaklaşık %30'u farklı koruma statüleri ile koruma altında olmakla birlikte, Önemli Bitki Alanları, Önemli Kuş Alanları, Önemli Doğa Alanları ile de örtüşen bu alanların önemli bir bölümünde koruma ihtiyacı bulunmaktadır.

Harita 1:
Türkiye
Ormanlarının
Sıcak Noktaları
(WWF-Türkiye)

Harita 2:
Türkiye'nin Doğa Koruma Açısından Önemli Alanları ve Korunan Alanlar, Doç. Dr. M. A. Erdoğan, 2020 (Key Biodiversity Areas and Protected Areas Overlap in Turkey - 2016 haritasından uyarlanmıştır)

5. KORUNAN ALANLARLA İLGİLİ YENİ HEDEFLER

5.1 KÜRESEL HEDEF: 2030'A KADAR YÜZDE 30

Ekim ayında Çin'de yapılması öngörülen ancak küresel salgın nedeniyle 2021 başına ertelenen ve önümüzdeki 10 yıl için (2030) için yeni küresel biyolojik çeşitlilik koruma hedeflerinin belirleneceği Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi 15. Taraflar Konferansı (CBD/COP 15, Kunming) öncesi Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan taslak plan bu yıl başında kamuoyuna açıklanmıştı. Hükümetlerin, dünya üzerindeki canlı yaşamı koruyacak yeni kurallar üzerinde anlaşmak için bir araya geleceği Kunming'deki müzakerelerin temelini oluşturacak taslak planın verdiği ana mesaj şöyle:

Gezegenin biyolojik çeşitliliğindeki yıkımı önlemek için önümüzdeki on yıl içerisinde, dünya üzerindeki karalar ve denizlerin en az yüzde 30'unun korunması gerekiyor.

Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi Sekreteryası tarafından yayınlanan metin, türlerin azalmasını ve yok olmasını durduracak ve ekosistemlerin 2050'ye kadar iyileşmesini sağlayacak 10 yıllık bir stratejinin ana hatlarını çiziyor. Gelecek yıl Çin'de bir araya gelecek hükümetler, 10 yıl önce aynı sözleşme (Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi) kapsamında Japonya'nın Aichi kentinde kabul edilen ancak çoğu gerçekleştirilemeyen 2020 hedeflerinin yerini alacak yeni hedefleri (2030) kabul edecekler.

2010'da belirlenen Aichi Hedefleri çerçevesinde hükümetler, 2020 yılına kadar tehdit altındaki türlerin yok olmasını önlemeyi ve koruma durumlarının da iyileştirilmesini kabul etmişlerdi. Ancak Hükümetlerarası Biyolojik Çeşitlilik ve Ekosistem Hizmetleri Bilim ve Politika Platformu (IPBES) 2019'da yayınladığı rapor, tür

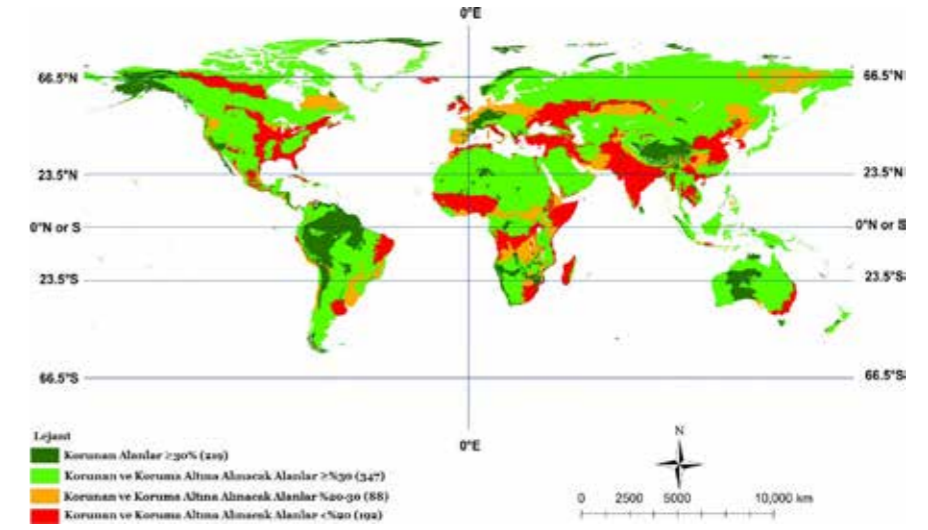
ve ekosistem kaybının insanlık tarihinde görülmemiş bir hızla ilerlediği yönünde uyarı yapmıştı. Dünya genelinde artık bir milyon bitki ve hayvan türünün tehdit altında bulunduğunu ortaya koyan rapor, iklim değişikliğini de arazi kullanım değişiklikleri ve doğrudan türlere yönelik tüketimden sonra üçüncü büyük etken olarak kaydetmişti.

Bazı ülkeler ve Avrupa Birliği şimdiden % 30 hedefini benimsemiş durumda. Taslağı destekleyen ülkelerden biri olan, Kosta Rika'nın Çevre ve Enerji Bakanı Carlos Manuel Rodriguez, hazırlanan taslağın, anlamlı bir müzakere için iyi bir başlangıç olduğunu söyledi. Daha önce Aichi'de belirlenen 2020 Hedefleri, kara alanlarının yüzde 17'sini, deniz ve kıyı alanlarının ise yüzde 10'unun korunması şeklindeydi. Öte yandan, 2018 yılında BM Çevre Programı ve IUCN tarafından yayınlanan Protected Planet adlı rapor, (https://livereport.protectedplanet.net/pdf/Protected_Planet_Report_2018.pdf) dünya genelinde karasal alanların yüzde 15 oranında koruma altında olduğunu ancak mevcut korunan alanlar ağının, bütün önemli biyoçeşitlilik alanlarını kapsamadığı için, hala birçok değerli alanın koruma kalkanından yoksun olduğunu ortaya koyuyor.

Aynı rapora göre, deniz koruma alanlarında yüzde 7'ye, okyanuslarda ise yüzde 8'e ulaşılmış durumda. Bunların çoğu ulusal karasularında. Ancak okyanusların üçte ikisini oluşturan uluslararası bölgelerde bu oran yüzde 1'in altında. Daha fazla bilgi için:

<https://www.climatechangenews.com/2020/01/13/un-outlines-2030-goals-save-planets-biodiversity/>

Harita 3:
Halen dünya genelinde korunan alanların en çok ve en az bulunduğu ve 2030'a kadar en çok koruma ihtiyacı olan ekolojik bölgeler (Dinerstein et. al 2019)

5.2 AVRUPA BİRLİĞİ HEDEFLERİ

Avrupa Parlamentosu 16 Ocak 2020 tarihli kararında, 2021 başında Çin'de yapılacak Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi 15. Taraflar Konferansı (CBD/COP 15) öncesi güçlü bir AB pozisyonunu kabul ederek bir milyon türün yok olma tehlikesine karşı biyolojik çeşitliliğin daha iyi korunması ve geri kazanımı (restorasyonu) için güçlü bir irade ortaya koydu. Avrupa Yeşil Anlaşması (European Green Deal) ile ilgili kararın ertesinde kamuoyuna yapılan açıklama aynı zamanda küresel biyoçeşitlilik kaybında yaşanan olumsuz gidişatı 2030'a kadar tersine çevirmek için AB'yi yasal olarak bağlayıcı küresel bir anlaşmaya öncülük

etmeye çağırıyor. Avrupa Parlamentosu kararı aynı zamanda Birlik ve üye ülkelerin biyoçeşitlilik kaybına sebep olan etkenlerin çözümüne yönelik önerileri ve yasal olarak bağlayıcı hedeflerini içeren iddialı bir 2030 Biyoçeşitlilik Stratejisi geliştirmelerini talep ediyor. Bu hedefler, hem dünya genelinde hem de Avrupa Birliği sınırları içinde doğal alanların yüzde 30'unun korunmasını ve doğal ormanlar, turbalıklar, subasar ağaçlıklar, sulak alanlar, meralar, kıyılar ve denizler dahil bütün bozulmuş ekosistemlerin en az yüzde 30'unun restore edilmesini kapsıyor. <https://www.wwf.eu/?uNewsID=358331>

5.3 TÜRKİYE'NİN ULUSAL KORUNAN ALANLAR HEDEFİ

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın 10 Haziran 2019 tarihinde basına yansıyan açıklamasına göre, Türkiye ve içinde bulunduğu bölgenin ekosistem bütünlüğü ile biyolojik çeşitliliğinin korunması amacıyla, Cumhuriyetimizin yüzüncü yılı olan 2023'de hedef korunan alanlarımızı yüzde 17'ye çıkarmak olarak beyan edilmiştir.

Hükümetlerarası Biyolojik Çeşitlilik ve Ekosistem Hizmetleri Bilim ve Politika Platformu (IPBES) 2019'da yayınladığı son rapora göre dünya genelinde 1 milyondan fazla türün yok olma tehlikesi altında olduğunu hatırlatan Çevre ve Şehircilik Bakanı Murat Kurum, taraf olduğumuz Barcelona Sözleşmesi (Akdeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması Sözleşmesi) ve bağlı protokol ile 18 özel çevre, koruma bölgesi ilan edildiğini söyledi. Bakan Kurum korunan alanlarla ilgili hedeflerini şu sözlerle açıkladı:

2009-2014 yılları arasında Küresel Çevre Fonu destekli "Türkiye'nin Deniz ve Kıyı

Koruma Alanları Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi", Bakanlığımızca yürütüldü ve pek çok eylem planı, yönetim planı ve bölgesel politikalar geliştirilerek koruma-kullanma dengesine ilişkin Akdeniz Havzası'na özel bir 'korunan alanlar ağı' oluşturuldu. Türkiye, dünyadaki üç farklı bitki coğrafyası bölgesinin kesişme noktasıdır. Dünyada biyolojik çeşitlilik açısından zengin ve acil koruma altına alınması gereken 34 sıcak noktanın üçü de (Kafkasya, Akdeniz, İran-Anadolu) yine ülkemiz sınırları içerisinde bulunuyor. Bu özellik ile Türkiye, dünyada Güney Afrika ve Çin ile birlikte üç "sıcak nokta"yı barındıran üç ülkeden birisidir. Ülkemizin yaklaşık yüzde 9'u korunan alan statüsündedir. Bakanlığımız her yıl korunan alanlarımızı yüzde 20 arttırarak 2023 yılı itibarıyla korunan alanları ülke yüzölçümünün yüzde 17'sine ulaştırmayı hedeflemektedir. Daha fazla bilgi için, Bkz: <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/2023-te-korunan-alan-hedefi-17-2886966>

6. GÖRÜŞ VE ÖNERİLER

6.1 2030'DA YÜZDE 30: BİRLİKTE MÜMKÜN!

En yetkili makamlardan yapılan bu açıklama, 2030'da yüzde 30 korunan alan gibi iddialı bir hedef için ilk koşul olan gerekli siyasi iradenin/desteğin ülkemizde var olduğunu gösteriyor. Resmi kayıtlara göre halen yüzde 8,69 olduğu kabul edilen korunan alanlarımızın 2023'e kadar

yüzde 17'ye çıkarılması, önümüzdeki üç yıl boyunca ortalama yüzde 3 düzeyinde bir artış gerektiriyor. Yaratılacak böyle bir ivme ile, aşağıdaki plana göre 2030'da yüzde 30 korunan alan hedefi imkansız görünmüyor.

Tablo 9:
2030'da yüzde 30 hedefine ulaşabilmek için Türkiye'nin önündeki kilometre taşları.

YILLAR	KORUNAN ALAN HEDEFLERİ
2020	% 8,69
2021	% 11,00
2022	% 14,00
2023	% 17,00
2025	% 20,00
2030	% 30,00

Ulusal doğa koruma tarihimize geçecek böyle bir hamle, 2020'li yıllarda biyolojik çeşitlilik konusunda küresel

platformda önemli roller üstlenecek Türkiye için dikkate değer fırsatlar sunuyor.

6.2 ULUSLARARASI SÜREÇLER VE TÜRKİYE'NİN LİDERLİĞİ

Eylül ayında (2020) Büyükelçimiz Volkan Bozkır'ın başkanlığında gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 75. Oturumu çerçevesinde, Rio'dan (1992) sonra ilk kez devlet başkanlarının katılımıyla düzenlenen Biyoçeşitlilik Zirvesi (30 Ekim), doğanın kazanacağı ve karbonun nötrleneceği sürdürülebilir bir gelecek için hükümetlerin ve tüm toplum kesimlerinin acil harekete geçmelerini sağlayacak güçlü siyasi sinyallerin gönderilmesi açısından önemliydi. Program kapsamında 72 ülkenin devlet başkanı, biyolojik çeşitlilik kayıplarının önüne geçmek için Liderler Taahhütnamesine imza attı. Bugün karşı karşıya bulunduğumuz doğa, iklim, sağlık ve daha yeşil, daha adil çıkış yollarının tartışıldığı zirvede Sayın Cumhurbaşkanımız da biyolojik çeşitliliği korumanın önemini vurgulayan konuşmalar yaptı. WWF de, BM Genel Kuruluna Başkanı'na bağlı Görev Gücü'nün bir üyesi olarak, dünyanın

işbirliğine en çok ihtiyaç duyduğu bu süreçte aktif katkı sağladı.

Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nin iki yılda bir düzenlenen son Taraflar Konferansı (COP 14) 17-29 Kasım 2018 tarihleri arasında, Mısır'ın ev sahipliğinde, Şarm el Şeyh'te düzenlenmişti. 2020 yılında Çin'in Kunming kentinde gerçekleştirilmesi planlanan ancak küresel salgın nedeniyle 2021 başına ertelenen 15. Taraflar Konferansı'nın (COP 15) en önemli özelliği, (Bölüm 5.1'de kapsamlı bir şekilde açıklandığı gibi) önümüzdeki 10 yıl için (2030) için yeni küresel biyolojik çeşitlilik koruma hedeflerinin belirlenecek olması. 2022'de ülkemizde düzenlenecek 16. Taraflar Konferansı ise (COP 16), belirlenecek yeni 2030 hedefleriyle ilgili ilerlemelerin ilk kez masaya yatırıldığı yer olacak. 2020'li yıllarla birlikte başlayan bu yeni süreçte Türkiye'nin, küresel korunan alan hedeflerini destekleyecek önemli adımlar atması, liderliğine yakışır bir hamle olacaktır.

6.3 YASAL VE YAPISAL DÜZENLEMELER

Önümüzdeki 3 yıl içerisinde korunan alanlarımızı iki katına ve 2030'a kadar yaklaşık dört katına çıkarmak kuşkusuz çok önemli bir adım olacak. Ancak korunan alanları nicel olarak arttırmak kadar bu alanların etkin bir şekilde korunmasını sağlayacak ve bugüne kadar yaşanan (ve Bölüm 4.4'de özetlenen) sorunların üstesinden gelecek yasal ve yapısal

düzenlemlerle tamamlanması da aynı derecede önemli ve zorlu bir görev olacak. Zira sayıca ve alanca artacak korunan alanlar sistemimizin daha etkin yönetimi, izlenmesi ve denetimi için daha fazla mali kaynağa, daha iyi donanım, daha fazla yetişmiş insan gücüne sahip bir kurumsal yapıya ve günümüzün gerçeklerine daha uygun bir yasal çerçeveye de ihtiyaç olacak.

DOĞA KORUMA ÇERÇEVE KANUNU

Ulusal mevzuatımızı oluşturan mevcut düzenlemeler, farklı dönemlerde farklı ihtiyaçlar için hazırlanmıştır. Bu nedenle doğal olarak, kendi içerisinde çelişen ve çakışan pek çok hükmü ihtiva etmekte, taraf olduğumuz uluslararası doğa koruma sözleşmelerinin ve Avrupa Birliği Doğa Koruma Direktifleri'nin gereklerini karşılamamakta ve günümüz ihtiyaçlarına cevap vermemektedir. 1990'lı yıllardan günümüze ülkemizde ihtiyaçlara cevap verecek temel bir yasanın çıkarılması için çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Çevre ve Orman Bakanlığınca 2000-2007 yılları arasında yürütülen Biyoçeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi Projesi (GEF-II) kapsamında da yeni bir çerçeve kanunla ilgili çalışmalar devam etmiştir.

Nihayet, Çevre ve Orman Bakanlığınca hazırlanan ve kamuoyunda çeşitli tartışmalara yol açan "Tabiatı ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kanunu Tasarısı" 2010 yılında TBMM'ne sunulmuş, ancak Çevre ve Orman Komisyonunda görüşülerek kabul

edilmesine karşın Genel Kurulda görüşülmediği için kadük olmuştur. Tasarı son 10 yılda 4 kez TBMM'e sunulmuş, komisyonlarda görüşülerek kabul edilmiş ancak Genel Kurulda görüşülmemiştir. Gündeme geldiği günden bu yana 30 yıl geçmesine rağmen henüz günümüz ihtiyaçlarına cevap verecek bir doğa koruma çerçeve yasası çıkarılmamıştır.

Ülkemizde doğal değerlerin ve biyolojik çeşitliliğin korunmasından sorumlu Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile Tarım ve Orman Bakanlığı'nın bir araya gelmesiyle, sivil toplum kuruluşlarının ve bilim insanlarının da katkısıyla, doğa korumanın tüm unsurlarını kapsayacak, uluslararası doğa koruma sözleşmeleri ve AB doğa koruma direktifleriyle uyumlu ve bunların ulusal düzeyde uygulanmasını sağlayacak bir çerçeve yasaya ihtiyaç devam etmektedir. Korunan alanlarla ilgili hedeflerimizi büyüteceğimiz bu dönemde, daha önce mevzuattan kaynaklanan sıkıntıların yaşanmaması için, böyle bir yasaya olan ihtiyaç daha önem kazanmaktadır.

YAPISAL DÜZENLEMELER

Doğa koruma alanındaki temel sorunlarımızdan biri parçalı kurumsal yapıdır. Bu durum alanların korunmasında ve yönetiminde önemli sıkıntılara yol açmaktadır. Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nün uhdesindeki 1.171.064 ha alanın 519.006 hektarı (%44,32) aynı zamanda doğal sit veya özel çevre koruma bölgesidir. Bu durum, yönetim hedeflerinin örtüşmemesine bağlı olarak alan yönetiminde veya kurumların öncelikleri (koruma, izin, projelerin uygulanması vb) arasında çatışmalara yol açabilmektedir. Neticede bu durumun sıkıntıları alana ve yöre halkına yansımaktadır.

İki Bakanlığın görev ve yetkilerini düzenleyen 645 ve 648 sayılı KHK'lerle doğa korumadan sorumlu iki genel müdürlüğe tanınan yetkiler nedeniyle, özellikle yeni alanların koruma altına alınmasında veya mevcut alanlar için

hazırlanan planların onaylanarak yürürlüğe konmasında zaman zaman süreç uzamakta ve iki kurum arasında sıkıntılar yaşanmaktadır.

Kurumsal yapıdaki parçalanmışlık, gerek stratejik düzeyde, gerekse sahada etkili bir koordinasyon ve uygulamanın sağlanamamasına, hatta zaman zaman mükerrer çalışmaların yapılmasına sebep olmaktadır. Bu durum, doğa korumaya çok sınırlı kaynak ayırabilen ülkemiz için emek, zaman ve iş gücü kaybına, dolayısıyla kamu kaynaklarının verimli kullanılamamasına neden olmaktadır.

Yüzde 30 hedefindeki korunan alanlarımızın ileride daha etkin yönetimini güvence altına almak için çözüm Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü ile Doğa Koruma Genel Müdürlüğü'nün birleştirilmesidir. Bunu gerçekleştirebildiğimiz takdirde;

- Kamu adına aynı amaç için çalışan her iki kurumun insan ve mali kaynakları birleştirilerek, emek, zaman, iş gücü ve mali kaynaklar açısından tasarruf sağlanmış olacaktır.

- Doğa korumadan sorumlu kuruluşlar arasındaki yetki karmaşası, çatışma, ve bürokrasi önlenmiş olacak, kurumlar arasında daha iyi iletişim, işbirliği ve koordinasyon mümkün hale gelecektir.

- Alan yönetiminde birden fazla kurum ve mevzuata tabi olma zorunluluğunun ortadan kalkmasıyla alanda daha etkin denetim, koruma ve yönetim sağlanacaktır.

- Korunan alanlarla etkileşim içerisinde olan yöre halkının idari çok başlılıktan dolayı yaşadığı sıkıntılar giderilecek, kamuya güven duygusu ve korunan alana ilgisi artacaktır.

Bununla birlikte, tür ve alan koruma/ denetim çalışmalarından ziyaretçi hizmetlerine, yaban hayatı yönetiminden altyapı çalışmalarına, eğitim-araştırma-izleme faaliyetlerinden gönüllü ilişkilerine kadar geniş bir yelpazeyi içeren korunan alan yönetiminde etkinliğin artırılması, daha güçlü mali ve idari imkanlara (hatta halkla ilişkiler uzmanı gibi nitelikli personele) sahip alan bazlı yeni bir yapılanmaya olan ihtiyacı arttırmaktadır. Örneğin, Kaş-Kekova Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin alanda yerleşik bir birimi olmadığı için Antalya merkezinde bulunan ve il genelindeki bütün korunan alanlardan sorumlu olan teknik personelin bütün bu alan bazlı beklentileri karşılamaını güçleştirmektedir. Parayla ölçülebilecek değerlerin çok ötesinde ekosistem hizmetleri sunan korunan alanların sürdürülebilirliğini sağlamak bir kamu görevidir.

KAYNAKLAR

- Atmış ve Günşen, 2013, Türkiye’de Korumadan Kullanmaya Yönelen Doğa Koruma Politikalarının Değerlendirilmesi.
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Çevresel Göstergeler. 2006-2019.
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Türkiye’nin Deniz ve Kıyı Koruma Alanları Ulusal Stratejisi (taslak); http://dcm.dka.gov.tr/App_Upload/21_DKKA_Strateji_taslak_14072015.pdf
- Çolaklıoğlu D., 2015. Ulusal Koruma Mevzuatı ve Korunan Alanlar Statüleri. III. Koruma ve Peyzaj Mimarlığı Sempozyumu, İzmir
- Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Tabiatı Koruma Durum Raporları 2002-2019.
- Dudley, N., S. Stolton, A. Belokurov, L. Krueger, N. Lopoukhine, K. MacKinnon, T. Sandwith ve N. Sekhran [editors] (2010); Natural Solutions: Protected areas helping people cope with climate change, IUCN/WWF, TNC, UNDP, WCS, World Bank and WWF, Gland, Switzerland, Washington DC and New York, USA
- Eken, G., Isfendiyaroğlu, S., Yenyurt, C., Erkol, I.L., Karataş, A., Ataol, M., 2016, Identifying key biodiversity areas in Turkey: a multi-taxon approach, International Journal of Biodiversity Science, Ecosystem Services & Management,(2016).
- Kılıç, D.T., Eken, G., 2004, Türkiyenin Önemli Kuş Alanları 2004 Güncellemesi, Doğa Derneği, https://www.academia.edu/24900585/T%C3%BCrkiyenin_%C3%96nemli_Ku%C5%9F_Alanlar%C4%B1_2004_G%C3%BCncellemesi_Important_Bird_Areas_of_Turkey_2004_update_
- Hockings M., et al, 2020, Editorial Essay: Covid-19 and Protected and Conserved areas.
- Magnin, G., Yazar, M. 1997, Doğal Hayatı Koruma Derneği, Türkiye’nin Önemli Kuş Alanları, https://wwftr.awsassets.panda.org/downloads/turkiye_nin_onemli_kus_alanlari.pdf?7040/onemlikusalanlari
- T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2012, Doğa Korumanın Ekonomik Sisteme Entegrasyonu Taslak Kılavuzu 2 , Biyokıymetlendirme Teknik Uygulayıcıları: Sultan Sazlığı Milli Parkı Pilot Uygulaması, <http://www.nuhungemisi.gov.tr/Content/Documents/sultansazligi-kilavuz-2.pdf>
- Özhatay, N., Atay, S., Byfield, A., 2003, Türkiye’nin Önemli Bitki Alanları, WWF-Türkiye (Doğal Hayatı Koruma Vakfı).
- Türkiye Ormancılar Derneği, 2019, Türkiye Ormancılığı, Ankara.
- WWF, 2020, Yaşayan Gezegen Raporu.
- WWF, 2020, Doğanın Yokoluşu ve Pandemilerin Yükselişi.
- WWF International, <https://www.worldwildlife.org/initiatives/freshwater>
- WWF-Türkiye, 2018, Türkiye’deki Ramsar Alanları Değerlendirme Raporu http://awsassets.wwftr.panda.org/downloads/wwf_turkiye_ramsar_alanlari_degerlendirme_raporu.pdf

- Yıldırım T., ve Yurdakulol S., 2012, Korunan Alanlar, Ekolojik İşlevleri ve Geleceğe Yönelik Tahminler, https://www.researchgate.net/publication/324030472_Korunan_Alanlar_Ekolojik_Islevleri_ve_Gelecege_Yonelik_Tahminler/link/5aba091ca6fdcc46d3ba3b1b/download
- <https://www.cbd.int/sp/targets/>
- <https://www.cbd.int/protected/>
- <https://www.climatechangenews.com/2020/01/13/un-outlines-2030-goals-save-planets-biodiversity/>
- http://dcm.dka.gov.tr/App_Upload/21_DKKA_Strateji_taslak_14072015.pdf
- <https://www.wwf.eu/?uNewsID=358331>
- <http://yayin.gap.gov.tr/pdf-view/web/index.php?Dosya=1d57ad6af6>
- <https://ipbes.net/global-assessment>
- <https://www.iucn.org/theme/protected-areas>
- <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/2023-te-korunan-alan-hedefi-17-2886966>
- <http://natura2000.ormansu.gov.tr/tr/>
- <http://www.nuhungemisi.gov.tr/>
- https://livereport.protectedplanet.net/pdf/Protected_Planet_Report_2018.pdf
- <https://livereport.protectedplanet.net/chapter-2>
- <https://www.dogadernegi.org/onemli-doga-alanlari/>
- https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=PROTECTED_AREAS
- <https://wwf.panda.org/?8443/Running-Pure-The-importance-of-forest-protected-areas-to-drinking-water>
- <https://www.ramsar.org/country-profiles>
- https://www.fs.usda.gov/nac/buffers/guidelines/2_biodiversity/8.html
- https://wwftr.awsassets.panda.org/downloads/ygo_ozet_2018.pdf
- https://wwftr.awsassets.panda.org/downloads/lpr__2018_full_report.pdf

Sürdürülebilir Bir Türkiye İçin Korunan Alanlar

Hedef: 2030'a Kadar %30

%100

GERİ
DÖNÜŞTÜRÜLMÜŞ

%68

WWF'in 2020 Yaşayan Gezegen Raporu omurgalı canlı popülasyonlarının son 50 yılda, ortalama %68 azaldığını gösteriyor.

%8,7

Türkiye'deki mevcut korunan alanların, ulusal yüzölçümüne oranı (2020)

%30

Sürdürülebilir bir Türkiye için korunan alanlar hedefimiz 2030'a kadar %30

1 Milyon

Hükümetlerarası Biyolojik Çeşitlilik ve Ekosistem Hizmetleri Bilim ve Politika Platformu'nun (IPBES) 2019'da yayınladığı rapor dünya genelinde bir milyon canlı türünün tehdit altında olduğunu ortaya koyuyor.

125 trilyon \$

Doğanın küresel ölçekte sağladığı yıllık ekonomik değerin 125 trilyon \$ civarında olduğu tahmin edilmektedir.

Neden buradayız?

Dünyanın doğal çevresini korumak ve insanın, doğayla uyum içinde yaşadığı bir geleceği kurmak için.

wwf.org.tr